

101 zen történet

FARKAS LŐRINC IMRE KÖNYVKIADÓ 1994

101 zen történet

A fordítás alapjául szolgáló mű:

101 Zen Stories

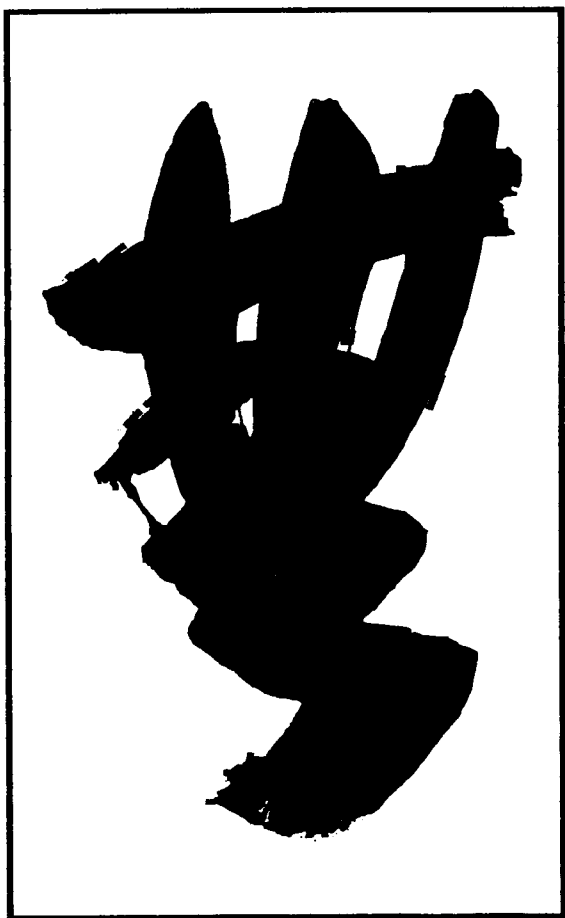
transcribed by
Nyogen Senzaki & Paul Reps

Charles E. Tuttle Company, Inc. 1980
Rutland, Vermont & Tokyo, Japan

Fordította: Bánfalvi András

ISBN 963 450 650 X

Felelős kiadó: Farkas Lőrinc Imre
Szedés, tördelés: Bánfalvi András
Nyomdai munkák – kötészet: N & N

1. EGY CSÉSZE IFA

Nan-int, a Meiji-korban (1868-1912) élt japán mestert fölkereste egy egyetemi tanár, hogy a zenről kérdezze őt.

A házigazda teát szolgált föl. Miután a vendég csészéje megtelt, tovább töltött.

A professzor egy darabig nézte a túlcorduló teát, majd nem bírta tovább:

– Tele van, nem fér több bele!

– Mint ez a csésze, úgy tele van Ön is előítéletekkel, spekulációkkal. Hogyan mutathatnám meg, mi a zen, ha nem üríti ki a csészéjét?

2. GYÉMÁNT AZ ÚT SARÁBAN

Történetünk idején Gudo a császár tanítója volt. Ennek ellenére egyedül járta az országot, mint vándor kolduló szerzetes. Egyszer, mikor a sogunátus kulturális és politikai központjába, Fdóba tartott, egy Takenaka nevű kis faluhoz érkezett. Este volt, zuhogott az eső. Gudo bőrig ázott, szalmapapucs

darabokra szakadt. A falutól nem messze, egy tanyaház ablakában négy pár szandált pillantott meg, és elhatározta, hogy száraz lábbelit vesz magának.

Az asszony, akitől vásárolni akart, látván hogy csuromvizes, meghívta őt, töltsse a házában az éjszakát. Gudo köszönettel elfogadta az invitálást. Belépett, és elmondott egy szútrát a házioltár előtt. Ezután bemutatták az asszony édesanyjának és gyermekeinek. Gudo észrevette, hogy az egész család szomorú, és megkérdezte az okát.

– Az uram egy részeges szerencsejátékos – felelte vendéglátója. Ha történetesen nyer, akkor iszik és káromkodik. Ha veszít, akkor másoktól kér kölcsön. Néha, mikor teljesen elázik, egyáltalán nem jön haza. Mit tehetnék?

– Majd én segítek rajta – mondta Gudo. – Itt van egy kis pénz, vegyél nekem négy liter bort, és valami finom ennivalót. Azután nyugovóra térhetsz, én az oltár előtt fogok meditálni.

Amikor a ház ura úgy éjfél körül holtrészegen ha-zaérkezett, elüvöltötte magát:

– Hé asszony, megjöttem! Van valami harapni-
való?

– Én adhatok egy keveset – szólalt meg Gudo. – Történetesen elkapott az eső, és a feleséged olyan kedves volt, hogy meghívott, töltssem itt az éjszakát. Viszonzásul vettem egy kis bort meg halat, s most megkínállak vele.

A házigazda nagyon megörült, rögtön bevedelte a bort, és elterült a padlón. Gudo leült mellé, és meditációba merült.

Reggel, mikor a férj felébredt, nem emlékezett semmire az éjszaka történetéből.

– Ki vagy te? Honnan jössz? – kérdezte a még mindig meditáló Gudót.

– Gudo vagyok Kiotóból, most Edóba tartok – válaszolta a zen mester.

A házigazda nagyon szégyellte magát, és hosszasan mentegetőzött a császár tanítójának.

Gudo elmosolyodott. – Az életben minden változékony – magyarázta. – Az élet nagyon rövid. Ha tovább folytatod az ivászatot, és csak a játéknak élsz, nem marad időöd, hogy bármi más véghezvigyél, s a családodnak is szenvedést okozol.

A férj értelme hirtelen megnyílt, mintha álomból ocsúdott volna. – Igazad van – jelentette ki. – Hogyan tudnám meghálálni néked ezt a csodálatos tanítást? Szeretnék elkísérni egy darabon, és vinni a holmidat.

– Ahogy akarsz – egyezett bele Gudo.

A két ember útnak eredt. Miután megtettek vagy öt kilométert, Gudo szólt kísérőjének, hogy forduljon vissza. – Csak még tíz kilométert – könyörgött a másik. Továbbmentek.

– Most már visszafordulhatnál – javasolta később Gudo.

– Csak újabb húsz kilométer után – felelte útitársa.

Mikor a húsz kilométert is legyalogolták, Gudo így szólt:

– Térj vissza most.

– Egész hátralevő életemben követni szeretnék – jelentette ki a másik.

A mai japán zen tanítók annak a híres mesternek a leszármazottai, aki Gudo követője volt. Mu-nan-nak hívták, ami annyit tesz: az ember, aki sosem fordult vissza.

3. VALÓBAN ?

Hakuin zen mestert erkölcsös életvitele miatt dícsérték szomszédai.

Lakott a közelben egy gyönyörű japán lány; a szüleinek élelmiszerboltjuk volt. Hirtelen, minden előzmény nélkül, a szülők felfedezték, hogy leányuk teherbe esett, és rettentő haragra gerjedtek. A lány nem akarta bevallani, ki a gyermek apja, de addig gyötörték, míg végül megnevezte Hakuin-t.

A szülők nagy mérgesen elmentek a mesterhez, aki csak ennyit mondott:

– Valóban?

Miután a gyermek megszületett, elvitték Hakuin-hoz, aki addigra már elveszítette jó hírét. Ez azonban egy cseppet sem zavarta őt, remekül ellátta a babát. Tejet vásárolt a szomszédoktól és minden egyebet, amire a csecsemőnek szüksége volt.

Eltelt egy év. A leányanya nem bírta tovább, és elárulta szüleinek az igazságot: a gyerek apja egy fiatal férfi, aki a halpiacon dolgozik.

A lány szülei azonnal elmentek Hakuinhoz; bocsánatért esedeztek, hosszasan mentegetőztek, majd visszakérték a gyermeket.

Hakuin készségesen visszaadta nekik a babát, s csak ennyit mondott:

– Valóban?

4. A KEZES BÁRÁNY

Bankei mester beszélgetéseit nemcsak zen tanítványok látogatták, hanem különböző rangú és felekezetű érdeklődők is. A mester soha nem idézett szűt-

rákat, és nem bocsátkozott tudós fejtegetésekbe sem. Szavai egyenesen a szívéből szóltak, és utat találtak hallgatósága szívéhez. Követőinek nagy száma felingerelte a nichiren-irányzat egyik papját, akitől hívei elpártoltak, mert a zenről kívántak hallani. Az öntelt pap eljött a templomba, hogy vitára hívja Bankei.

– Hé, zen tanító! – kiáltotta. – Várj csak egy kicsit! Aki tisztel téged, az engedelmeskedik neked, de aki olyan, mint én, az nem tisztel téged. Rá tudsz-e venni engem is, hogy engedelmeskedjem?

– Gyere ide mellém, és meglátod – válaszolta Bankei.

A pap büszkén utat tört a tömegben a mesterhez.

Bankei elmosolyodott. – Gyere át a bal oldalamra.

A pap engedelmeskedett.

– Nem – mondta Bankei –, talán mégis jobban tudunk beszélgetni, ha a jobb oldalamon állsz. Menj csak át.

A pap gőgösen átlépett a másik oldalra.

– Na látod – jegyezte meg Bankei –, ugye, hogy engedelmeskedsz! Olyan vagy, mint a kezes bárány. Most pedig ülj le, és figyelj.

5. HA SZERETSZ, NYÍLTAN SZERESS

Húsz szerzetes, és egy Eshun nevű apáca meditációs gyakorlatokat folytatott egy zen mesternél.

Eshun – annak ellenére, hogy a haját leborotválta, és egyszerű ruhát viselt – nagyon vonzó volt. Titkon több szerzetes is beleszeretett. Egyikük szerelmes levelet írt neki, melyben találkára próbálta rávenni.

Eshun válasz nélkül hagyta. Másnap a mester előadást tartott a gyülekezetnek, s mikor befejezte, az apáca felállt. Ahhoz a tanítványhoz fordult, aki a levelet írta, és így szólt:

– Ha igazán annyira szeretsz, gyere ide, és most ölelj meg.

6. SZERETŐ GYENGÉDSÉG HÍJÁN

Élt egyszer Kínában egy öregasszony, aki több mint húsz éven át támogatott egy szerzetest. Épített neki egy apró kunyhót, és meditációi alatt ellátta élelemmel. Végül töprengeni kezdett rajta, mennyit fejlődhetett a szerzetes ilyen hosszú idő alatt.

Hogy kiderítse, megnyerte egy szerelmes természetű nő segítségét. – Menj oda hozzá, és öleld meg – mondta neki. – Majd hirtelen kérdezd meg tőle: „Most mi lesz?”

A nő elment a szerzeteshez, minden teketória nélkül cirógatni kezdte, és a szándéka felől kérdezte őt.

– Öreg fa áll hideg sziklán a télben – telelte kissé költőien az agg szerzetes. – Sehol sem lelsz meleget.

A lány visszatért, és elismételte a választ.

– Ha elgondolom, hogy ezt a fickót ettem én húsz éven át! – kiáltotta az idős nő haraggal. – Nem mutatott megértést inséged iránt, s nem hajlott rá, hogy elmagyarázza a helyzetedet. Nem szenvedélyt kellett volna mutatnia, csak érzékenységet a szenvedés iránt.

Rögtön a szerzetes kunyhójához sietett, és földig rombolta.

7. BEJELENTÉS

Élete utolsó napján Tanzan hatvan levelezőlapot írt, és megkérte egyik kísérőjét, adja föl őket.

Ezután meghalt.

A lapok szövege a következő volt:

Távozom ebből a világból.

Ez utolsó bejelentésem.

Tanzan

1892. július 27.

8. HATALMAS HULLÁMOK

A Meiji-korszak elején élt egy híres birkózó, akit O-naminak, Hatalmas Hullámoknak hívtak.

O-nami rendkívül erős volt, és ismerte a birkózás minden csínját-bínját. Mikor senki sem látta, le tudta győzni mesterét is, de a nyilvánosság előtt olyan elfogódott volt, hogy még saját tanítványai is kétvállra fektették.

O-nami úgy érezte, hogy egy zen mestertől kell segítséget kérnie. A vándortanító Hakuju éppen megpihent egy közeli templomocskában. O-nami tehát meglátogatta, és elmondta neki bánatát.

– Mivel Hatalmas Hullámoknak hívnak – tanácsolta a mester –, maradj éjszakára a templomban. Képzeld magadról azt, hogy hatalmas áradat vagy, nem pedig egy félénk birkózó. Te vagy a zúgó ár, mely elsodor, elnyel mindent, ami az útjába kerül. Cselekedj így, és te leszel a legjobb birkózó hazai földön.

A mester visszavonult. O-nami meditációba merült, és megpróbálta elképzelni magát, mint hatalmas hullámokat. Rengeteg dolog eszébe jutott. Azután lassan-lassan érezni kezdte a hullámokat, melyek, ahogy telt az éjszaka, egyre magasabbak lettek. Elsöpörték a virágokat a vázákból, még a szentély hatalmas Buddhája is víz alá került. Pirkadat előtt a templom már nem volt egyéb, mint a végtelen tenger áradása és apadása.

Reggel a mester O-namit meditációba merülve találta, halvány mosollyal az arcán. Megveregette a birkózó vállát, és így szólt: – Most már semmi sem zavarhat meg. Eggyé váltál a hatalmas hullámokkal, és mindent elsöpörsz magad előtt.

Még ugyanazon a napon O-nami benevezett egy birkózóversenyre, és meg is nyerte. Attól fogva senki sem tudta legyőzni Japánban.

9. A HOLDAT NEM LEHET ELLOPNI

Ryokan zen mester nagyon szerényen éldegélt apró kunyhójában, a hegy lábánál. Egy este tolvaj járt nála, de nem talált semmi elemelni valót.

Ryokan éppen visszatért, és fülöncsípte.

– Bizonyára hosszú utat tettél meg, hogy meglátogass – mondta a besurranónak. – Nem lenne helyes, ha üres kézzel távoznál. Kérlek fogadd el ajándékba a ruháimat.

A tolvaj zavarba jött, fogta a ruhákat és elkotródott.

Ryokan meztelenül ült, és a holdat nézte. – Szegegy ördög – merengett –, bárcsak nekiadhattam volna ezt a gyönyörű holdat is.

Hoshin zen mester hosszú ideig élt Kínában, majd visszatért Japán északkeleti vidékére, ahol tanítványokat fogadott. Mikor már nagyon öreg volt, elmondott nekik egy történetet, melyet még Kínában hallott. Íme:

Valamely év december huszonötödikén az agg Tokufu így szólt tanítványaihoz: – Barátaim, én már nem érem meg a következő évet, bánjatok velem jól az idén.

Tanítványai azt hitték, tréfál, de mivel odaadó mesterük volt, sorra meghívták őt egy lakomára, az óév egymást követő napjain.

Az év utolsó éjszakáján Tokufu megjegyezte:

– Jók voltatok hozzám. Holnap délután, mikor eláll a havazás, itt hagylak benneteket.

A tanítványok kinevették, azt hitték, az öregségtől már nem tudja mit beszél, hiszen azon a derült éjszakán nyoma sem volt a hónak. Ám éjfél körül havazni kezdett, és másnap sehhol sem találták mesterüket. A meditációs csarnokba mentek, s ott bukkantak rá, holtan.

Hoshin, miután elmondta a történetet, így szólt tanítványaihoz: – Nem szükséges, hogy egy zen mester előre megjósolja a halálát, de ha nagyon akarja, akkor képes rá.

– Ön is, mester? – kérdezte valaki.

– Igen – válaszolt Hoshin. – Mához hét napra megmutatom nektek, mit tudok.

Egyik tanítványa sem hitt neki, legtöbbször már a beszélgetést is elfelejtette, mikor Hoshin ismét összehívta őket.

- Hét nappal ezelőtt - kezdte - azt mondtam, hogy itt hagylak benneteket. Ilyenkor búcsúverset szokás írni, de mivel én sem költő, sem kalligráfus nem vagyok, írja le valaki közületek utolsó szavait.

Követői azt hitték, tréfál, de egyikük írni kezdett.

- Felkészültél? - kérdezte Hoshin.

- Igen, uram - hangzott a válasz.

Hoshin diktálni kezdett:

A ragyogásból jöttem,

A ragyogásba térek.

Mi ez?

A költemény a szokásos négynél egy sorral rövidebb volt, ezért a tanítvány megjegyezte:

- Mester, egy sor még hiányzik.

- Káá! - üvöltötte győztes oroszládként Hoshin, és meghalt.

11. SHUNKAI TÖRTÉNETE

A törékeny szépségű Shunkait, másik nevén Suzut nagyon fiatalon adták férjhez, akarata ellenére. Később, miután a házassága felbomlott, egyetemre járt, és filozófiát tanult.

Shunkait megpillantani annyi volt, mint megszeretni. Mi több, bármerre ment, maga is szerelemes lett; a szerelem végigkísérte egyetemi éveiben. Később pedig, mikor a filozófia már nem elégítette ki, és fölkeresett egy templomot, hogy zent tanuljon, a tanítványok is beleszerettek. Shunkai egész életét betöltötte a szerelem.

Végül Kiotóban a zen tényleges követője lett. Kennin altemplomában élő hittestvérei dicsérték nyíltságát. Egyikük rokonléleknek bizonyult, és segítette őt a zen elsajátításában.

A Kennin-templom apátja, Mokurai (Hangtalan Mennydörgés) zord ember volt. Megtartotta a vallási előírásokat és elvárta, hogy papjai is így tegyenek. A modern Japánban, amennyire lankadt a papok törekvése a buddhizmus terén, úgy nőtt a nősülésben. Mokurainak az volt a szokása, hogy seprűt ragadott, és kiütte a nőket, ha bármelyik templomában rájuk akadt. De úgy látszott, minél többet seprűz ki, annál többen jönnek vissza.

Fbhen a bizonyos templomban a főpap felesége féltékeny lett Shunkai komolyságára és szépségére. Mintha darázs csípte volna, mikor hallotta, hogyan dicsérik a tanítványok a lány komoly zen-gyakorlatait. Végül pletykálni kezdett Shunkairól és fiatal barátjáról. Ennek következtében mindkettőjüket eltávolították a templomból.

„Lehet, hogy a szerelem vétkébe estem”, gondolta Shunkai, „de akkor a főpap felesége se maradjon a templomban, ha már a barátommal ilyen igazságtalanul bántak.”

Shunkai még akkor éjjel egy kanna petróleummal felgyújtotta az ötszázéves templomot, mely porig égett. Reggelre már a rendőrség foglya volt.

Egy fiatal ügyvéd érdeklődést mutatott iránta, és enyhíteni próbált az ítéleten.

– Ne segítsen rajtam – mondta neki Shunkai. – Talán valami mást teszek majd, amiért ismét börtönbe kerülök.

Végül, miután letöltötte hétéves büntetését, kien-
gedték a börtönből, ahol a hatvanéves foglár is bele-
szeretett.

Most azonban mindenki úgy tekintett Shunkaira,
mint egy börtöntöltelkre. Senki sem barátkozott ve-
le, még a zen követői is kerülték, pedig ők állítólag
hisznek a még ebben az életben és ebben a testben
elérhető megvilágosodásban. Shunkai úgy találta,
hogy a zen és követői két teljesen különböző dolog.
Rokonai látni sem akarták. Betegség gyötörte, elsze-
gényedett, és testileg leromlott.

Találkozott egy shinshu pappal, aki megtanította
neki a Szeretet Buddhájának nevét, s ebben Shunkai
szelleme némi vigaszt és megnyugvást lelt. Halála-
kor még mindig elragadóan szép volt, és alig múlt
harminc éves.

Hiábavaló erőfeszítést tett, hogy elartsa magát:
megírta saját élettörténetét, néhány részletét pedig
elmondta egy írónőnek. Így ismerték meg sorsát
a japán emberek. Azok, akik elutasították Shunkait,
akik rágalmazták és gyűlölték, most a megbánás
könnyeivel szemükben olvassák élettörténetét.

12. A BOLDOG KÍNAI

Mindenkinek, aki az amerikai városok kínai ne-
gyedében jár, feltűnnek azok a szobrok, melyek egy
vászonzsákokot cipelő, zömök férfit ábrázolnak. Eze-
ket Boldog Kínainak vagy Nevető Buddhának hívják
a kínai kereskedők.

Az a Hotei, akiről történetünk szól, a T'ang-di-
nasztia uralkodása alatt élt. Nem vágyott rá, hogy
zen mesternek nevezze magát, és egy csomó tanít-

ványt gyűjtsön maga köré. Inkább egy nagy zsákkal járta az utcákat, melybe cukorkát, gyümölcsöket és süteményeket rakott, ajándékol a gyerekeknek, akik köré gyűltek játszani. Hotei létrehozta az utcák óvodáját.

Valahányszor egy fanatikus zen hívővel találkozott, kinyújtotta a tenyerét és így szólt:

– Adj egy fillért!

S ha bárki arra kérte, hogy térjen vissza a templomba és tanítson másokat, megint csak ezt felelte:

– Adj egy fillért!

Egyszer, mikor éppen játékos munkáját végezte, arra járt egy másik zen mester, aki megkérdezte tőle:

– Mi a zen értelme?

Hotei néma válaszként rögtön lehuppanította zsákját a földre.

– Akkor – hangzott a kérdés – mi a zen megvalósítása?

A Boldog Kínai azonnal a hátára lódította zsákját, és továbbment.

13. EGY BUDDHA

Tokióban, a Meiji-korban élt két ellentétes jellemű, híres tanító. Az egyik, Unsho, a shingon irányzat mestere aggályosan betartotta Buddha előírásait. Soha nem ivott részegítő italt, és nem evett délelőtt tizenegy óra után. A másik tanító, Tanzan, a Császári Egyetem filozófiaprofesszora sohasem tartotta be az előírásokat. Ha éhes volt evett, s ha napközben elálmosodott, lefeküdt aludni.

Egy napon Unsho meglátogatta Tanzant, aki éppen bort ivott, melynek egyetlen cseppje sem érinthetné egy buddhista nyelvét.

– Helló, testvér! – üdvözölte őt Tanzan. – Nem kérsz egy pohárral?

– Sosem iszom! – kiáltotta komoran Unsho.

– Nem is ember az olyan, aki sosem iszik! – jegyezte meg Tanzan.

– Képes vagy azt mondani rám, hogy nem vagyok ember, csak azért mert nem iszom bort! – kiáltotta Unsho haragosan. – Ha nem vagyok ember, akkor mi vagyok?

– Egy Buddha – válaszolta Tanzan.

14. SÁROS ÚT

Történt, hogy Tanzan és Ekido együtt bandukoltak egy sáros úton a szakadó esőben, mely nem akart elállni.

Az egyik kanyarnál egy selyemkimonót és széles selyemövet viselő bájos leánykával találkoztak, aki nem tudott átkelni a túloldalra.

– Gyere lányom! – mondta rögtön Tanzan. Karjába emelte a lányt, és átvitte a sáros szakaszon.

Ekido meg sem szólalt többé estig, míg el nem érték a szálláshelyül szolgáló templomot. Akkor már nem tudta türtőztetni magát.

– Mi, szerzetesek, kerüljük a nők közelségét – mondta Tanzannak. – Különösen a szép és csinos nőket, mert az veszélyes. Miért csináltad ezt?

– Én otthagytam a lányt – mondta Tenzo –, te még mindig cipeled?

Shoun a soto-zen mestere lett. Mikor még tanuló volt, meghalt az apja, s így neki kellett idős édesanyjáról gondoskodnia.

Valahányszor Shoun egy meditációs csarnokba ment, édesanyját vitte magával. Mivel állandóan együtt voltak, mikor a kolostorokba látogatott, nem lakhatott a szerzetesekkel. Így aztán épített anyjának egy kis kunyhót, és ott ellátta minden szükségessel. Szútrák és buddhista versek másolásával keresett néhány fillért a betevő falatra.

Mikor édesanyjának halat vásárolt, az emberek megszólták, mert egy szerzetes nem ehett halat. De őt ez nem érdekelte. Az anyát azonban bántotta, hogy mások kinevetik fiát. Végül így szólt hozzá: – Azt hiszem, belépek a rendbe, és vegetáriánus leszek. – Így is tett, és együtt tanultak tovább.

Shoun nagyon szerette a zenét: mesterien hárfázott. Anyja is játszott ezen a hangszeren, és teliholdas éjszakákon együtt szoktak muzsikálni.

Egyik éjjel egy fiatal nő ment el a házuk előtt, s meghallotta a zenét, mely mélyen felkavarta őt. Másnap estére meghívta magához Shount, hogy gyönyörködhesen a játékában. A szerzetes elfogadta az invitációt. Néhány nappal később találkoztak az utcán, és Shoun megköszönte a fiatal hölgynek a vendéglátást. Mások azonban kinevették, mert egy utcalánynál járt látogatóban.

Egy napon Shoun elutazott, hogy előadást tartson egy távoli templomban. Mikor néhány hónap múlva hazatért, anyja már nem élt. Barátai nem tudták értesíteni őt, s így nélküle keztek meg a temetést.

Shoun a koporsóhoz lépett, és ráhúzott a botjával.

- Anyám, visszatért fiad – mondta.
- Örömmel látom, hogy visszajöttél – válaszolta anyja nevében saját magának.
- Igen, én is örülök – felelte Shoun. Majd a körülötte állókhoz fordult, és így szólt:
- A gyászszertartás véget ért. Eltemethetitek a testet.

Öreg volt már, mikor érezte, hogy közeledik a vég. Reggel arra kérte tanítványait, gyűljenek köré, s megmondta nekik, hogy délben akar eltávozni. Füstölőt égetve édesanyja, és öreg mestere képmása előtt, a következő verset írta:

*Ötvenhat éven át legjobb tudásom szerint éltem,
S utat törtem magamnak a világban.
Most elállt az eső, felszakadoznak a felhők,
S a kék égen ragyog a telihold.*

Tanítványai egy szútrát recitálva gyűltek köré, és Shoun az imádság közben hunyt el.

16. KÖZEL A BUDDHASÁGHOZ

Egy egyetemi hallgató meglátogatta Gasant, és megkérdezte tőle: – Hallott már a keresztény Bibliáról?

– Még soha. Olvasson föl belőle – kérte a mester.

A diák kinyitotta a Bibliát, és Máté Evangéliumából olvasta a következőket:

„Az öltözet felől is mit aggodalmaskodtok? Vegyétek eszetekbe a mező liliomait, mi módon növekednek: nem munkálkodnak és nem fonnak; de mondom néktek, hogy Salamon minden dicsőségé-

ben sem öltözött úgy, mint ezek közül egy. Ne aggodalmaskodjatok tehát a holnap felől; mert a holnap majd aggodalmaskodik a maga dolgai felől.”

– Akárki szájából hangzottak is ezek a szavak, én megvilágosodott embernek tartom – jegyezte meg Gasan.

Az egyetemista tovább olvasott:

„Kérjétek és adatik néktek; keressetek és találtok; zörgessetek és megnyittatik néktek.”

– Ez kiváló. Bárki mondta is e szavakat, közel van már a Buddhasághoz.

17. A CSÍPÓS NYELVŰ MESTER

Egy Kusuda nevű fiatal tokiói orvos találkozott egyik kollégiumi társával, aki korábban zent tanult, s megkérdezte tőle, mi e tanítás lényege.

– Ezt nem tudom megmondani neked – válaszolta a barátja. – Egy dolog azonban biztos. Ha megérted a zent, nem fogsz félni a haláltól.

– Ez nagyszerű – mondta Kusuda. – Ki fogom próbálni. Hol találhatnék egy tanítót?

– Menj el Nan-in mesterhez – tanácsolta a barátja.

Kusuda tehát elindult Nan-int meglátogatni.

Huszonöt centis tört vitt magával, kiderítendő, vajon maga a mester fél-e a haláltól.

Mikor Nan-in megpillantotta Kusudát, felkiáltott:

– Szervusz, barátom! Hogy vagy? Régóta nem láttuk egymást.

A meghökkent Kusuda így válaszolt:

– Még sohasem találkoztunk.

– Igazad van – mondta Nan-in, – összetévesztetek egy másik orvossal, aki tanácsokat kap tőlem.

Ilyen kezdés után Kusudának nem maradt lehetősége arra, hogy próbára tegye a mestert, ezért habozva megkérdezte, kaphatna-e zen tanítást.

Nan-in így válaszolt:

– A zen könnyű dolog. Ha orvos vagy, gyógyítsd kedvesen a betegeidet. Ez a zen.

Kusuda háromszor látogatta meg Nan-int, aki minden alkalommal ugyanazt mondta.

– Egy orvos ne vesztegessen itt az idejét. Eredj haza, és lásd el a betegeidet.

Kusuda számára még nem volt világos, hogyan oszthatná el egy ilyen tanítás a halálfélelmet. Ezért negyedik látogatásakor így panaszkodott:

– A barátom azt mondta nekem, hogy ha valaki zent tanul, az megszabadul a halálfélelemtől. Én pedig ahányszor ide jövök, csak azt hallom, hogy gondoskodom a betegeimről. Ennyit én is tudok. Ha ez a te úgynevezett zened, akkor nem jövök többé.

Nan-in elmosolyodott, és megveregette a doktor vállát.

– Túl kemény voltam hozzád. Hadd adjak most egy koant neked.

A mester Joshu Mu-koanját adta Kusudának kidolgozásra. Ez az első, a tudat megvilágosítására alkalmas történet a „Nincs kapu átjáró” című gyűjteményben.

Kusuda két évig töprengett a Mu (Nem-Dolog) problémáján. Végül úgy vélte, hogy eljutott az értelmi bizonyossághoz. De tanítója megjegyezte:

– Még nem vagy benne.

Kusuda újabb másfél éven át folytatta az összpontosítást.

Az orvos tudata nyugodttá vált, problémái megszűntek. A Nem-Dolog átváltozott az igazsággá. Kusuda rendszeren ellátta a betegeit, s még csak észre sem vette, hogy megszabadult élet és halál fölötti aggodalmaitól.

Ezután, ha meglátogatta öreg mesterét, az csak mosolygott.

18. PÉLDÁZAT

Az egyik szútrában Buddha elmondott egy példázatot. Egy férfiről szólt, aki a földeken járva találkozott egy tigrissel. Menekülni kezdett, a vadállat utána. Egy szakadékhoz érve megragadta egy folyondár gyökerét, és átlendült a mélység peremén. A tigris felülről szimatolgatta. A remegő ember lenézett oda, ahol a mélyben egy másik tigris várt rá, hogy felfalja. A menekülőt csak a folyondár tartotta.

Két egér, egy fekete meg egy fehér rágni kezdte a gyökeret. A férfi meglátott egy nedvdús epret a közelben. Egyik kezével a folyondárba kapaszkodva, a másikkal leszakította a gyümölcsöt. Milyen zamatos volt!

19. AZ ELSŐ ELV

Ha valaki ellátogat a kiotói Obaku-templomba, a kapu fölött a következő faragott szavakat olvashatja: „Az Első Elv.” Az írásjegyek szokatlanul nagyok, s azok, akik értékelik a kalligráfiát, nem mulasztják el megcsodálni a feliratot, mert mester-munka. Kosen alkotása kétszáz éve készült.

A mester papírra rajzolta az írásjegyeket, s ezek felnagyított változatát faragták fába a munkások. Mikor Kosen a vázlatokat készítette, vele volt egyik szemtelen tanítványa is, aki sok liter tintát gyártott már a kalligráfiához, és sosem mulasztotta el, hogy kritizálja mestere munkáját.

– Ez nem jó – mondta Kosennek az első kísérlet után.

– Na és ez milyen?

– Silány. Rosszabb az előbbinél – jelentette ki a tanítvány.

Kosen türelmesen írta egyik lapot a másik után, míg végül negyvennyolc Első Elv gyűlt össze előtte, anélkül, hogy elnyerte volna a tanítvány jóváhagyását.

Egyszer, mikor a fiatalember kiment néhány percre, Kosen azt gondolta: „Most itt az alkalom, hogy elkerüljem bíráló tekintetét,” és sietve, zavartalan figyelemmel felírta: „Az Első Elv.”

– Mestermű – hangzott a tanítvány ítélete.

20. ANYAI INTELEM

Jiun, a shingon-irányzat mestere, jól ismert tudósa volt a szanszkrit nyelvnek a Tokugawa-periódusban. Fiatal korában gyakran adott órákat szerzetestársainak.

Édesanyja tudomást szerzett erről, és a következő levelet írta neki:

Fiam, nem hiszem, hogy a Buddhát követnéd; te inkább mások két lábon járó szótára akarsz lenni. Vége-hossza sincs a felvilágosításoknak és magyarázatoknak, a dicsőítésnek és megbecsülésnek. Szeretném, ha abbahagynád ezeket a nyelvórákat.

Zárkózz be egy kis templomba, a hegység távoli vidékén. Szenteld idődet a meditációnak, és így érd el a tökéletes megvalósítást."

21. EGY TENYÉR HANGJA

A Kennin-templom főapátjának, Mokurainak, vagyis Hangtalan Mennydörgésnek, volt egy Toyo nevű, alig tizenkét éves kis védence. Toyo látta, hogy az idősebb tanítványok minden reggel és este meglátogatják a mester szobáját, hogy sanzenre, azaz személyes viselkedésre vonatkozó útbaigazításokat kapjanak, az értelem csapongásának megfékezésére. A mester mindegyiküknek adott egy koant.

Toyo is szeretett volna sanzent gyakorolni.

– Várj még egy darabig – intette Moukurai. – Még túl fiatal vagy.

De a gyermek csak kérlelte, és a mester végül beleegyezett.

Este aztán, a megfelelő időben, a kis Toyo Moukurai sanzen-szobájának küszöbéhez ment, megütötte a gongot, hogy jelentse érkezését. Hódolattal meghajolt háromszor az ajtón kívül, és tiszteletteljes csendben leült mestere elé.

– Hallhatod két tenyér tapsát, ha összeverődnek. Most mutasd meg nekem egy tenyér hangját!

Toyo bólintott, és a szobájába ment, hogy eltöprengjen ezen a problémán. Ablakából hallhatta a gésák zenéjét. – Á, megvan! – kiáltott fel.

Másnap este, mikor a mester megkérte, hogy mutassa be egy tenyér hangját, Toyo utánozni kezdte a gésák zenéjét.

– Nem, nem – mondta Mokurai. – Így nem lesz jó. Ez nem egy tenyér hangja. Egyáltalán nem találd el.

Azt gondolva, hogy az ilyesféle zene megzavarhatja, Toyo átköltözött egy csendes helyre. Ismét törni kezdte a fejét:

– Mi lehet az: egy tenyér hangja – Történetesen éppen vízcsepegést hallott. – Megvan! – gondolta. Mikor legközelebb megjelent a mester előtt, Toyo a csepegő víz hangját kezdte utánozni.

– Mi ez? – kérdezte Mokurai. – Ez a vízcsepegés hangja, nem pedig egyetlen tenyéré. Próbáld meg újra!

Toyo hiába meditált, hogy meghallja egy tenyér hangját. Felfigyelt a szél sóhajára, de azt nem fogadták el.

Meghallotta egy bagoly huhogását, de az sem felelt meg.

A tücskök ciripelése sem volt egy tenyér hangja.

Több mint tízszer ment el Mokuraihoz különböző hangokkal. Mindegyik téves volt. Majdnem egy évig töprengett azon, milyen lehet egy tenyér hangja.

A kis tanítvány végül igazi meditációba merült, és túllépett minden hangon. – Nem tudtam belőlük többet gyűjteni, – magyarázta később – így hát elértem a hangtalan hangot.

Toyo megvalósította egyetlen tenyér tapsát.

22. SZIVEM LÁNGOL

Soyen Shaku, az első zen mester, aki Amerikába látogatott, a következőket mondta: „Szívem lángol, de pillantásom hideg, mint a kihűlt parázs.”

A következő szabályokat állította fel, melyeket aztán élete minden napján gyakorolt:

Reggel, mielőtt felöltöznél, égess füstölőt és meditálj.

Mindig ugyanabban az órában térj nyugovóra. Szabályos időközönként vond meg magadtól az élt. Mértékletesen egyél, sohasem jóllakásig.

Mikor vendéget fogadsz, viselkedj úgy, mintha egyedül lennél. Mikor egyedül vagy, viselkedj úgy, mintha vendéged lenne.

Ügyelj rá, mit beszélsz, s bármit mondtál, ültess át a gyakorlatba.

Mikor alkalom adódik, ne szalaszd el, de gondold meg kétszer, mielőtt cselekszel.

Ne sajnálkozz a múlton, a jövőre figyelj.

Viselkedésed egy rettenthetetlen hősé legyen, szíved pedig egy gyermeké.

Mikor nyugovóra térsz, aludj úgy, mintha utoljára tennéd, s mikor felébredsz, hagyd ott az ágyat azonnal, mintha egy elnyűtt cipőt vetnél szemétre.

23. ESHUN HALÁLA

Mikor Eshun zen apáca elmúlt hatvan éves, és elhagyni készült a világot, megkért néhány szerzetest, hogy halmozzanak fel fát az udvaron.

Eltökélten felült a halotti máglya tetejére, és meggyújtatta a szélein.

– Ó Eshun – kiáltotta oda az egyik szerzetes –, nincs ott fönn meleg?

– Ilyesmi is csak egy olyan tökfilkót érdekelhet, mint te – válaszolta Eshun.

Felcsaptak a lángok, és az apáca meghalt.

24. SZÜTRÁKAT RECITÁLVA

Egy parasztgazda arra kérte a tendai-irányzat papját, hogy mondjon szütrákat elhunyt feleségéért. Mikor a recitáció befejeződött, a gazda megkérdezte:

– Gondolod, hogy hasznára válik ez a feleségemnek?

– Nemcsak a feleséged, de minden érző lény részesül a szütrák áldásából.

– Azt mondd, minden lény részesül az áldásukból? – töprengett a gazda. – De mi van akkor, ha a feleségem nagyon gyenge, és mások kihasználva ezt, megszerzik az áldást, melyet neki kellene kapnia? Ezért arra kérlek, csak érte mondj szütrákat.

A pap elmagyarázta neki, hogy egy buddhistának az a vágya, hogy áldásokat és érdemeket osszon minden élőlénynek.

– Nagyszerű ez a tanítás – vont le a végkövetkeztetést a paraszt –, de arra kérlek, tégy egy kivételt. Van nekem egy szomszédom, aki durva és gonosz hozzám. Zárd ki őt az érző lények sorából!

5

25. MÉG HÁROM NAP

Suiwo, Hakuin tanítványa jó tanító volt. A **nyári** elvonulási időszakban Japán egyik déli szigetéről érkezett hozzá egy tanítvány. Suiwo a következő feladatot adta neki:

– Halld meg egy tenyér hangját!

A tanítvány ott maradt három évre, de nem tudta megoldani a problémát. Egyik éjjel sírva felkereste Suiwót.

– Kénytelen leszek szégyenkezve és dühösen visszatérni délre – mondta –, mert képtelen vagyok megoldani a feladatomat.

– Maradj egy héttel tovább, és meditálj folyamatosan! – tanácsolta a mester. A tanítvány azonban még mindig nem világosodott meg.

– Maradj még egy hétig – mondta Suiwo. A tanítvány engedelmeskedett, de hiába.

– Kapsz még hét napot. – Ám ez sem hozott eredményt. A tanítvány kétségbeesetten könyörgött, hogy engedjék haza, de Suiwo azt kívánta tőle, meditáljon újabb öt napig. Ez az időszak is sikertelenül múlt el. Ekkor a mester így szólt:

– Meditálj még három napig, és ha ezalatt sem éred el a megvilágosodást, jobb, ha megöled magad. A második napon a tanítvány megvilágosodott.

26. A SZÁLLÁS ÁRA

Bármelyik vándor szerzetes ott maradhatott egy zen templomban, feltéve, hogy sikerült legyőznie a helybélieket egy buddhista kérdéstről folytatott

vitában. Ha viszont őt győzték le, akkor tovább kellett mennie.

Két testvér lakott együtt egy templomban, Japán északi részén. Az idősebb szerzetes tanult ember volt, félszemű öccse viszont ostoba.

Egyszer egy vándorszerzetes érkezett hozzájuk, és a megfelelő módon vitára hívta őket a Magasztos tanításáról. Aznap az idősebb testvér fáradt volt a sok tanulástól, és szólt az öccsének, vegye át a helyét.

– Menj, és kösd ki, hogy a vitának némán kell lefolynia – tanácsolta.

Így aztán a fiatal szerzetes és az idegen beléptek a szentélybe, és leültek.

Nem sokkal később a vándor felállt, és bement az idősebb testvérhez.

– Remek fickó az öcséd, legyőzött engem.

– Meséld el a vitákat – kérte a báty.

Nos – kezdte az utazó –, először fölemeltem az egyik ujjamat, a megvilágosodott Buddhára utalva. Ekkor ő két ujját tartotta fel, ezzel jelképezve Buddhát és tanítását. Én három ujjamat emeltem fel, Buddhát, a Tant és egyetértésben élő követőit szimbolizálva. Ekkor az öklét kezdte rázni felém, jelezve, hogy mindhárom egyetlen realizációból származik. Ezzel legyőzött, s így nincs jogom itt maradni.

A vándorszerzetes hamarosan távozott.

– Hol az a fickó? – rontott be bátyjához a fiatalabb testvér.

– Hallom, győztél a vitában.

– Dehogyan győztem, épp most akarom elpáholni.

– Mondd el nekem, miről vitáztatok – kérte a bátyja.

– Na, rögtön ahogy meglátott, megsértett engem, mivel fölemelte egyik ujját, arra célozva, hogy csak egy szemem van. Mivel idegen volt, gondoltam, udvarias leszek vele, s két ujjamat felemelve gratuláltam hozzá, hogy neki viszont kettő van. Akkor ez a faragatlan tuskó három ujját emelte fel, mutatva, hogy kettőnknek csupán három szemünk van. Erre feldühödtem és meg akartam ütni, mire kiszaladt. Így ért véget a vitánk.

27. A BOLDOGSÁG HANGJA

Miután Bankei meghalt, egy vak ember, aki a mester temploma közelében lakott, a következőket mesélte barátjának:

– Mivel vak vagyok, nem figyelhetem meg az emberi arcot, így hát a jellemet a beszédhang után kell megítélnem. Általában, mikor azt hallom, hogy valaki gratulál a másik sikeréhez, vagy boldogságához, akkor észreveszem benne az irigység titkos felhangját is. Mikor valaki a másikat vigasztalja balsorsában, akkor örömet és elégedettséget fedezek fel a hangjában, mintha igazából annak örülne, hogy maradt valami, amit most ő szerezhet meg magának a saját világában.

– Azonban minden tapasztalatom azt igazolja, hogy Bankei hangja mindig őszinte volt. Mikor a boldogságát fejezte ki, nem hallottam benne semmi mást, csak boldogságot, s mikor a fájdalmát, akkor sem hangzott benne más, mint fájdalom.

28. NYISD MEG SAJÁT KINCSESKAMRÁD!

Daiju meglátogatta Kínában Baso mestert, aki megkérdezte tőle:

– Mit keresel?

– A megvilágosodást.

– Van saját kincseskamrád, miért keresel kívül? – kérdezte Baso.

– Hol van az én kincseskamrád? – érdeklődött Daiju.

– Amit kérdezel, az a te kincseskamrád.

Daiju megvilágosodott. Ezután mindig surgette barátait: – Nyisd meg saját kincseskamrád, s használd azokat a kincseket!

29. SEM VÍZ, SEM HOLD

Mikor Chiyono szerzetesnő az engakui Bukko vezetésével a zent tanulmányozta, hosszú ideig képtelen volt elérni a meditáció gyümölcseit.

Végül egy holdfényes éjszakán vizet vitt egy ócska vödörben, melyet bambuszdarabokkal erősítettek meg. A bambusz eltörött, a vödör feneké kiesett, és Chiyono abban a pillanatban elérte a megszabadulást.

Ennek emlékére írt egy verset:

*Így is, úgy is próbáltam megmenteni a régi vödört
Melynek bambuszrostja gyengült, és már-már eltörött.
Végül aztán a vödör alja kiesett.
Nincs többé víz a vödörben!
Nincs többé hold a víztükörben!*

30. A VIZITKÁRTYA

Keichu, a Meiji-kor nagy zen mestere a kiotói Tofuku-katedrális főpapja volt. Egy napon Kiotó kormányzója érkezett hozzá látogatóba, akkor első ízben.

A titkár átadta a kormányzó vizitkártyáját, melyen ez állt:

Kitagaki, Kiotó Kormányzója.

– Semmi dolgom ezzel a fickóval – mondta Keichu a titkárának. – Mondd meg neki, hogy táguljon innét!

A titkár mentegetőzve vitte vissza a vizitkártyát.

– Az én hibám volt – mondta a kormányzó, s egy ceruzával áthúzta a Kiotó Kormányzója szavakat. – Kérdezd meg ismét a mesteredet.

– Ó, hát Kitagaki az? – kiáltott fel Keichu, mikor rápillantott a kártyára. – Látni szeretném ezt az embert!

31. MINDEN A LEGJOBB

Mikor Banzan a piacon sétált, fültnúja volt egy beszélgetésnek, amely egy hentes és vevője között zajlott.

– Adja nekem a legjobb darab húst az árujából – kérte a vásárló.

– Minden, amit az üzletemben lát, a legjobb – válaszolta a hentes. – Nem talál itt egyetlen darabot sem, ami ne lenne a legkiválóbb.

Hallván ezeket a szavakat, Banzan megvilágosodott.

32. PARÁNYI IDŐ, HATALMAS KINCS

Egy nagyúr megkérte Takuant, adjon tanácsot, mivel tölthetné az idejét. Úgy érezte, nagyon lassan telnek a napok, miközben merev szertartásossággal ül hivatalában, és mások hódolatát fogadja. Takuan nyolc kínai írásjegyet vetett papírra, és átnyújtotta neki:

*Ez a nap nem lesz kétszer
Parányi idő, hatalmas kincs.
Ez a nap nem jön el újra
Minden perc mérhetetlen kincs.*

33. MOKUSEN KEZE

Mokusen Hiki egy templomban élt, Tamba tartományban. Egyik követője elpanaszolta neki, hogy a felesége nagyon fukar. Mokusen meglátogatta az asszonyt, és az orra elé tartotta öklöbe szorított kezét.

– Mit jelentsen ez? – kérdezte a nő meglepetten.

– Tegyük föl, hogy az öklömet mindig így tartanám. Minek nevezné akkor?

– Nyomoréknak – hangzott a válasz.

Ezután szétnyitotta a kezét, és közvetlenül a nő orra elé dugta. – Tegyük fel, hogy mindig ilyen lenne. Mi volna ez?

– Egy másfajta torzulás – mondta az asszony.

– Ha ennyit megértettél, akkor jó feleség vagy – szólott Mokusen, és távozott.

Látogatása után ez az asszony mindig segített az urának, adni éppúgy, mint takarékoskodni.

34. EGYEILEN MOSOLY AZ ÉLÉIBEN

Mokugent sohasem látták mosolyogni, egészen élete utolsó napjáig. Mikor érkezett halála órája, így szólt leghűségesebb tanítványaihoz:

– Több mint tíz évig tanultatok a vezetésemmel. Most mutassátok meg, hogyan értelmeztétek valójában a zent. Aki a legtisztábban fejezni ki ezt, az lesz az utódom, annak adom át a köntösöm és a csészém.

A jelenlevők Mokugen komor arcát figyelték, de senki sem felelt.

Encho, aki már sok időt töltött mestere mellett, odalépett az ágyhoz, és a gyógyszeres csészét néhány centivel előbbre tolt. Így válaszolt a felszólításra.

A mester arca még inkább elborult.

– Csak ennyit értettél meg? – kérdezte.

Encho kinyújtotta a kezét, és ismét visszahúzta a csészét.

Mokugen vonásain csodálatos mosoly ömlött szét. – Te csirkefogó – mondta Enchónak –, tíz évig dolgoztal velem, és még csak nem is láttad az egész testem. Vedd a köntöst és a csészét: tiéd mindkettő.

35. ZEN – MINDEN PILLANATBAN

A zen tanítványok legalább tíz évet töltenek mesterükkel, mielőtt arra gondolnának, hogy másokat oktassanak. Tenno, aki tanítványból maga is mesterre lépett elő, meglátogatta Nan-int.

Aznap történetesen esett az eső, így Tenno fapapucsot viselt, és esernyő volt nála. Nan-in, miután üdvözölte őt, megjegyezte:

– Feltételezem, hogy papucsaidat az előtérben hagyta. Tudni akarom, hogy az ernyődet tőlük jobbra vagy balra tetted-e le?

Tenno zavarba jött, és nem tudott azonnal válaszolni. Ráébredt, hogy képtelen állandóan megtartani zenjét. Nan-in tanítványa lett, és további hat évig tanult, hogy megvalósítsa a zent, mely minden pillanatban érvényes.

36. VIRÁGESŐ

Subhuti Buddha tanítványa volt. Megértette az üresség erejét, azt a nézetet, hogy semmi sem létezik önmagában, csupán a szubjektivitás és objektivitás viszonylatában.

Egy napon Subhuti a fennkölt üresség állapotában üldögélt egy fa alatt, mikor virágok kezdtek hullani körülötte.

– Magasztalunk téged az ürességről szóló fejtegetésedért – súgták az istenek.

– De én nem is beszéltem az ürességről – vetette ellen Subhuti.

– Te nem beszéltél az ürességről, és mi nem hallottuk azt – válaszolták az istenek. – Ez az igazi üresség.

S a virágok egyre hulltak Subhutira, mint a zápor.

Tetsugen, a zen egyik japán követője elhatározta, hogy kiadja a szútrákat, melyeket akkoriban csak kínaiul lehetett olvasni. A könyveket fadúcok segítségével készült kinyomtatni, hétezer példányban, ami hatalmas vállalkozásnak számított.

Tetsugen utazni kezdett, hogy adományokat gyűjtson. A zen néhány támogatója száz arannyal segítette, de legtöbbször csak filléreket kapott. Minden adományszónak ugyanolyan hálásan mondott köszönetet. Tíz év alatt sikerült annyi pénzt összegyűjtenie, hogy elkezdhesse a munkát.

Történetesen éppen akkortájt áradt meg az Uji-folyó, és az árvíz éhínség követte. Tetsugen a könyvkiadásra szánt összeget arra fordította, hogy megmentsen másokat az éhezéstől, majd újra kezdte a gyűjtést.

Néhány évvel később járvány sújtotta az országot. Tetsugen ismét odaadta, amit gyűjtött, hogy segítsen honfitársain.

Harmadszor is gyűjteni kezdett, s húsz év elteltével vágya teljesült. A nyomtatáshoz használt fadúcok, melyekkel a szútrák első kiadását készítette, ma is láthatók a kiotói Obaku-kolostorban.

A japánok úgy mesélik gyermekeiknek, hogy Tetsugen három sorozatban adta ki a szútrákat, s az első kettő, mely láthatatlan, felülmúlja még a harmadikat is.

Gishót tízéves korában szentelték föl apácának, és ugyanúgy végezte a gyakorlatokat, mint a hasonló korú fiúk. Mikor tizenhat éves lett, egyik zen mestertől a másikhöz utazott, hogy mindegyiküktől tanuljon.

Három évet töltött Unzannál, hat évet Gukeinél, de nem érte el a tisztánlátás állapotát. Végül felke-reste Inzan mestert.

Inzan nem vette figyelembe, hogy a gyengébb nemhez tartozik; mennydörgő hangon szidta, sőt pofon is ütötte. Így akarta felébreszteni belső természetét. Gisho tizenhárom évig maradt a mesternél, és végül meglegelte, amit keresett.

Inzan a következő verset írta tiszteletére:

*Ez az apáca tizenhárom évig tanult a kezem alatt
Este a legmélyebb koanokat tanulmányozta,
S újabb koanokba merült, ha jött a reggel.
Korábban mindenkit felülmúlt a kínai Tetsuma.
De Gishónak nincs párja Mujaku óta!
Mégis számos kapun kell még áthaladnia,
Vas öklömtől több csapást kéne kapnia!*

Megvilágosodása után Gisho Banshu tartományba utazott, és megalapította saját zen közösségét, melyben kétszáz szerzetesnőt oktatott, míg utol nem érte a halál.

39. NAPPALISZUNYÓKÁLÁS

Soyen Shaku mester hatvanegy éves korában távozott e világból. Beteljesítvén életművét, nagyszerű tanítást hagyott hátra, sokkal gazdagabban, mint a legtöbb zen mester.

A nyár derekán tanítványai aludni szoktak napközben. Ezt elnézte ugyan nekik, de ő maga egy percet sem vesztegetett soha.

Alig tizenkét évesen már a tendai filozófiai fejtegetéseit tanulmányozta. Egy nyári napon olyan fülledt volt a levegő, hogy a kis Soyen – mestere távollétében – elaludt.

Három óra múlva felriadt, mert meghallotta tanítója lépteit. De már elkésett. Ott feküdt keresztben az ajtó előtt, nyújtott lábbal, kiterülve.

– Bocsánatot kérek, bocsánatot kérek – suttogta a mester, miközben vigyázva átlépte Soyen testét, magasrangú vendégnek kijáró tisztelettel.

Ezt követően Soyen sohasem aludt el délután.

40. ÁLOMORSZÁGBAN

– Tanítónk minden délután szunyókálni szokott – mesélte Soyen Shaku egyik tanítványa. – Mi, gyerekek, megkérdeztük tőle, miért teszi, s erre így felelt:

– Álomországba utazom, miként Konfuciusz, hogy találkozzak a régi bölcsekkel.

Konfuciusz gyakran álmodott az ősidők bölcseivel, s később beszélt róluk követőinek.

Rendkívüli meleg volt valamelyik nap, s néhányan elaludtunk. Tanítónk megszidott minket.

– Álomországba mentünk, minként Konfuciusz, hogy találkozzunk a régi bölcsesekkel – magyaráztuk.

– Na és mit üzennek azok a bölcsék? – vont kérdőre minket a tanító.

Egyikünk így válaszolt:

– Elutaztunk Álomországba, találkoztunk a bölcsesekkel, és megkérdeztük tőlük, vajon a mi tanítónk eljön-e minden délután, de azt felelték, hogy színét sem látták a fickónak.

41. JOSHU ZENJT

Joshu hatvanévesen kezdte a zen tanulmányozását, melyet nyolcvan éves koráig folytatott, mikor megvalósította a zen. Ezután tanított, míg be nem töltötte százhuszadik évét.

Egyik tanítványa megkérdezte tőle:

– Mit kell tennem, ha nincsen semmi a tudatomban?

– Dobd ki! – felelte Joshu.

– Hogy dobjam ki, ha nincs ott semmi? – hangzott az újabb kérdés.

– No jó, akkor vidd ki. – felelte a mester.

42. A HALOTT VÁLASZA

Mikor Mamiya, a későbbi híres prédikátor, személyes útmutatásért fölkeresett egy mestert, az arra kérte, hogy magyarázza meg egy tenyér hangját. Mamiya összpontosított a problémára.

– Nem dolgozol elég keményen – korholta a mester. – Túlzottan kötődsz a táplálékhoz, a jóléthez, a tárgyakhoz, és ahhoz a hanghoz. Jobb lenne, ha meghalnál, az megoldaná a kérdést.

A következő alkalommal, mikor Mamiya megjelent tanítója előtt, ismét feltették neki az egy tenyér hangjára vonatkozó kérdést. Mamiya hirtelen elvágódott, mintha meghalt volna.

– Nos, rendben van, halott vagy. De hogy állunk azzal a hanggal?

– Azt még nem sikerült megoldanom – válaszolta felpillantva Mamiya.

– A holtak nem beszélnek! – fortyant föl a mester.

– Takarodj!

43. A ZEN EGY KOLDUS ÉLETÉBEN

Tosui jól ismert zen mester volt a maga idejében. Számos templomot felkeresett, és különböző tartományokban tanított.

Az utolsó templomban, ahová ellátogatott, olyan sok hívő gyűlt össze, hogy Tosui közölte velük, végképp felhagy a tanítással. Azt tanácsolta nekik, széledjenek szét, menjenek, amerre tetszik. Ezután senki sem tudott a mester nyomára akadni.

Három évvel később egyik követője bukkant rá egy kiotói híd alatt, ahol néhány koldus társaságában élt. Első dolga volt, hogy rávegye a mestert, fogadja ismét tanítványául.

– Ha képes vagy ugyanazt csinálni, amit én, akár csak néhány napig is, akkor lehet róla szó – válaszolta Tosui.

Így történt, hogy az egykori tanítvány koldusgúnyát húzott, és Tosuival töltötte a napot. Másnap meghalt az egyik koldus. Éjjeltájt a mester és tanítványa kivitték a holttestet, eltemették a hegyoldalban, majd visszatértek híd alatti menedékükbe.

A mester jóízűen átaludta az éjszaka hátralevő részét, a tanítvány azonban képtelen volt erre. Reggel Tosui így szólt:

– Ma nem kell élelmet koldulnunk, mert elhunyt barátunk hagyott nekünk egy keveset.

A tanítvány azonban egy falatot sem tudott lenyelni.

– Mondtam, hogy nem tudsz úgy tenni, ahogy én – vontam le a tanulságot Tosui. – Eredj innen, és ne zavarj többet!

44. A TOLVAJBÓL LETT TANÍTVÁNY

Egyik este, mikor Shichiri Kojun szútrákat recitált, egy tolvaj lépett a konyhájába. Éles kard volt a kezében, és pénzt vagy életet követelt.

– Ne zavarj! A pénzt megtalálod a fiókban – mondta Shichiri, és folytatta a szútrát.

Egy kis idő múlva megállt, és így szólt:

– Ne vidd el az egészet. Szükségem van egy kisebb összegre, hogy adót tudjak fizetni holnap.

A betolakodó összeszedte a pénz nagyrészét, és távozni akart.

– Köszönd meg, ha ajándékot kapsz.

A tolvaj megköszönte, és eltűnt.

Néhány nappal később lefülelték a fickót, aki többek közt Shichiri elleni vétkét is bevallotta.

Mikor Shichirit beidézték tanúskodni, a következőket mondta:

– Ami engem illet, ez az ember nem tolvaj. Én adtam neki a pénzt, s ő meg is köszönte.

A tolvaj, miután letöltötte büntetését elment Shichirihez, és a tanítványa lett.

45. HELYES ÉS HELYTELEN

Mikor Bankei többhetes meditációs elvonulásait tartotta, Japán számos vidékéről érkeztek tanítványok, hogy részt vegyenek az eseményen. Az egyik ilyen alkalommal valakit tolvajlásra értek. Az esetet azzal a kéréssel terjesztették Bankei elé, hogy a bűnös zárják ki a közösségből. A mester nem vett tudomást a ügyről.

Később ismét rajtakapták a tanítványt, és Bankei most is mellőzte az esetet. Ez feldühítette a közösség tagjait, akik a tolvaj eltávolítását követelő beadványt szerkesztettek, és kijelentették, hogy ellenkező esetben valmennyien távoznak.

Mikor Bankei elolvasta a kérvényt, összehívta a gyülekezetet, és így szólt:

– Ti bölcsek vagytok, testvéreim! Tudjátok, hogy mi helyes, és mi nem. Ti elmehettek máshová tanulni, ha akartok, de ez a szegény testvérünk meg sem tudja különböztetni a helyeset a helytelentől. Ki fogja megtanítani neki, ha én sem? Magamnál tartom őt, még akkor is, ha valamennyien távoztok.

A záporozó könnyek tisztára mosták a tolvaj arcát, aki többé sosem érzett vágyat a lopásra.

46. A FÜVEK ÉS A FÁK MEGVILÁGOSODÁSA

A Kamakura-időszakban élt Shinkan hat évig tendait tanult, majd hét éven keresztül zent; ezután Kínába utazott, és még tizenhárom évet töltött a zen elmélyült tanulmányozásával.

Mikor visszatért Japánba, sokan akartak találkozni vele, és zavaros kérdésekkel zaklatták. Ha vendégeket fogadott – ami csak ritkán esett meg – akkor is került a válaszába.

Egy alkalommal az egyik tanítvány, aki már ötven éve törekedett a megvilágosodásra, így szólt Shinkanhoz:

– Apró gyermekkorom óta tanulmányozom a tendai filozófiát, de egy dolgot még ma sem értek. Ez az iskola azt állítja, hogy még a füvek és a fák is megvilágosodnak. Számomra ez nagyon különösnek tűnik.

– Mi értelme azon töprengeni, hogyan világosodnak meg a füvek és a fák? – kérdezte Shinkan. – A kérdés az, hogy Ön hogyan fog megvilágosodni. Elgondolkodott már ezen?

– Ez még sohasem jutott eszembe – álmélkodott az idős ember.

– Akkor menjen haza, és gondolja végig – fejezte be a beszélgetést Shinkan.

47. A KAPZSI FESTŐ

Gessen művész-szerzetes volt. Mielőtt festéshez vagy rajzoláshoz fogott volna, ragaszkodott hozzá, hogy megrendelői előre fizessenek. Mivel árai magasak voltak, úgy ismerték őt: a Kapzsi Festő.

Egyszer egy gésa rendelt tőle képet.

– Mennyit tudsz fizetni? – kérdezte Gessen.

– Amennyit kérsz – hangzott a válasz –, de azt akarom, hogy a jelenlétemben dolgozz.

Így történt, hogy egy napon a gésa, aki éppen lakomát adott pártfogója tiszteletére, hívatta a festőt.

Gessen míves ecsetvonásokkal oldotta meg feladatát. Mikor elkészült, az akkori idők legmagasabb árát kérte munkájáért.

A gésa kifizette a mondott összeget, majd pártfogójához fordult, és így szólt:

– Ez a művész nem akar mást, csak pénzt. A festményei kiválóak, de a szelleme mocskos, mert besározta a pénz. Az ilyen szennyes lélek munkája nem méltó rá, hogy kiállítsák. Még arra is alig jó, hogy az alsószoknyámon hordjam.

Levetette a szoknyáját, majd megkérte Gessent, fessen egy képet hátul az alsószoknyájára.

– Mennyit fizetsz érte? – kérdezte a festő.

– Ó, bármennyit megadok! – válaszolta a gésa

Gessen csillagászati árát kért, majd a kívánt módon megfestette a képet, és távozott.

Később kiderült, hogy mire kellett neki a pénz:

A tartományt, ahol élt, gyakran sújtotta pusztító éhínség. A gazdagok nem akartak segíteni a szegényeken, ezért Gessenek volt egy titkos raktára, mindig feltöltve gabonával, az ilyen ínséges időkre.

A falujából a Nemzeti Emlékműhöz vezető út nagyon rossz állapotban volt, és számos utazónak okozott kellemetlenséget. A festő jobb utat kívánt építeni.

Mestere meghalt anélkül, hogy felépítette volna a templomot, melyre vágyott. Gessen úgy gondolta, befejezi helyette a munkát.

A festő, miután megvalósította mindhárom célját, eldobta ecsetjeit, s művészetének többi kellékét, visszavonult a hegyekbe, és nem festett többé.

48. JÓ ARÁNYÉRZÉK

A teaszertartás mestere, Sen no Rikyu, egy virágkosarat szeretett volna egy oszlopra függeszteni. Megkérte az ácsot, hogy segítsen neki és addig irányította őt, tegye egy kicsit feljebb vagy lejjebb, jobbra vagy balra a kosarat, míg meg nem találta a megfelelő helyet.

– Ez az – mondta végül Rikyu.

Az ács próbára akarta tenni a mestert. Megjelölte a helyet, de úgy tett, mintha elfelejtette volna.

– Ez volt az? Vagy talán ez? – kérdezte egyre, az oszlop különböző pontjaira mutatva.

De a teaszertartás-mester arányérzéke olyan pontos volt, hogy csak azt fogadta el, mikor az ács ismét az eredeti helyre mutatott.

49. A FEKETE ORRÚ BUDDHA

Egy megvilágosodásra törekvő apáca készített egy Buddha-szobrot, s beborította aranylemezekkel. Bárhová ment, az aranyozott képmást vitte magával.

Múltak az évek, és az apáca, aki még mindig nem vált meg a szobortól, egy idegen ország kis templomába került, ahol számos Buddhát tiszteltek, s mindegyik külön szentélyben állt.

Az apáca füstölőt kívánt égetni saját arany-Buddhája előtt. Mivel nem tetszett neki a gondolat, hogy az illat más Buddhákhoz is eljut, ezért kimódolt egy csövet, melyen át csak az ő szobrára szállt a füst. Ettől az arany-Buddha orra bekormozódott, ami különösen csúnyává tette.

50. RYONEN VILÁGOS FELISMERÉSE

A buddhista apáca, akit Ryonen néven ismerünk, 1797-ben született, a híres japán harcos, Shingen unokájaként. Költői tehetsége és elbűvölő szépsége oly nagy volt, hogy már tizenhét éves korában udvarhölgyként teljesített szolgálatot a császárnő mellett. Bár nagyon fiatal volt még, hírnév várt reá.

A szeretett császárnő váratlanul meghalt, s Ryonen reményteli álmai szertefoszlottak. Kínzó élességgel döbbsent rá az evilági élet mulandóságára. Ekkor támadt benne a vágy, hogy zent tanuljon.

Rokonai azonban ellenezték a szándékát, és gyakorlatilag belekényszerítették egy házasságba. Ryonen beletörődött, de ígéretüket vette, hogy szerzetesi fogadalmat tehet, miután három gyermeket szült. Még huszonöt éves sem volt, mikor teljesítette a feltételt. Ekkor férje és rokonai már nem tudták visszatartani. Leborotválta a haját, felvette a Ryonen nevet, mely annyit jelent, világos felismerés, és megkezdte zarándokútját.

Edo városába érkezvén megkérte Tetsugyut, fogadja tanítványának. A mester egy pillantást vetett rá, és elutasította, mert túl szép volt.

Ezután Ryonen fölkeresett egy másik mestert, Hakuót, aki szintén elutasította ugyanezen okból, mondván: szépségével csak bajt keverne.

Ryonen ekkor fogott egy izzó vasrudat, és saját arcához nyomta. Néhány pillanat múlva szépsége odavolt örökre. Hakuo így már elfogadta tanítványául. Ennek emlékére Ryonen a következő verset írta egy kis tükör hátlapjára:

*Császárnőm szolgálatában füstölőt égettem,
Hogy beillatosítsam ékes ruháimat,
Most hontalan koldusként az arcomat égetem,
Hogy beléphessek a zen templomába.*

Mikor Ryonen elhagyni készült a világot, írt egy másik költeményt is:

*Hatvanhatszor látták e szemek
Az őszi táj változásait.
Eleget beszéltem a holdfényről,
Ne kérjetek többet.
Hallgassátok inkább a fenyők és cédrusok hangját,
Mikor szellő se rebben.*

51. SAVANYÚ MISO

Dairyo szerzetes, aki szakács volt Bankei kolostorában, elhatározta, hogy szem előtt tartva idősebb mestere egészségét, csak friss misót ad neki. A miso búzával és élesztővel kevert szójapaszta, mely gyakran

megerjed. Bankei észrevette, hogy jobb misót szolgáltak fel neki, mint tanítványainak, és megkérdezte:

– Ki a szakács ma?

Odahívták Dairyót, aki Bankei tudomására hozta, hogy koránál és tisztségénél fogva, csakis friss misót kellene fogyasztania. A mester így szólt a szakácshoz:

– Tehát úgy véled, hogy egyáltalán nem kéne ennem.

Ezzel a szobájába ment, és magára zárta az ajtót.

Dairyó az ajtón kívül ülve kérte mestere bocsánatát, de Bankei nem válaszolt. Hét napon át ült Dairyó kívül, és Bankei belül.

Végül az egyik tanítvány elkeseredésében így kiáltott Bankeihez:

– Lehet, hogy te jól vagy, idős mester, de ennek a fiatal tanítványnak muszáj ennie. Nem folytathatja vég nélkül!

Ekkor Bankei mosolyogva kitérte az ajtót, és így szólt a szakácshoz:

– Ragaszkodom hozzá, hogy ugyanazt egyem, mint követőim közül a legutolsó. Azt akarom, hogy ezt akkor se feledd, mikor te leszel majd a mester.

52. FÉNYED KIALHAT

A tendai-irányzatnak, a buddhizmus egyik filozófiai iskolájának követője tanítványként Gasan zen hajlékába érkezett.

Mikor néhány évvel később távozott onnan, Gasan figyelmeztette őt:

– Elméleti úton tanulmányozni az igazságot arra jó, hogy anyagot gyűjts a prédikációidhoz. Ne feledd, ha nem meditálsz folyamatosan, kialhat benned az igazság fénye.

53. AZ LEGYEN HÁLÁS, AKI AD

Mikor Seisetsu volt a kamakurai Engaku-templom mestere, nagyobb termekre lett volna szüksége a tanításhoz, mert a meglévők túlszűfoltak voltak. Egy edói kereskedő, Umezu Seibeit elhatározta, hogy ötszáz aranypénzt – rjó – ajándékoz egy tágasabb iskola építésére, s ezt az összeget elvitte a mesterhez.

Seisetsu csak ennyit mondott:

– Rendben van, elfogadom.

Umezu átnyújtotta a zacskó aranyat, de a mester viselkedése elégedetlenné tette. Három rjóból egy évig is él az ember, neki még csak meg sem köszönték az ötszázat.

– Ötszáz rjó van ebben a zacskóban – kezdett célozgatni Umezu.

– Ezt már mondta az előbb – válaszolta Seisetsu.

– Ha mégoly gazdag vagyok is, ötszáz rjó nagyon sok pénz – jegyezte meg a kereskedő.

– Azt akarja, hogy megköszönjem? – kérdezte Seisetsu.

– Úgy illene.

– Miért nekem kéne megköszönöm? Az legyen hálás, aki ad!

Ikkyu, az Ashikaga-korszak egyik híres zen mestere a császár fia volt. Még fel sem cseperedett, mikor édesanyja elhagyta a palotát, és egy templomba költözött, hogy tanulmányozza a zent. Így történt, hogy Ikkyu herceg szintén a zen követője lett.

Mikor édesanyja eltávozott az élők sorából, egy levelet hagyott fiának, mely így szólt:

Ikkyunak.

Bevégeztem a dolgomat ebben az életben, s most visszatérek az Örökkévalóságba. Szeretném, ha jó tanítvány lennél, és megvalósítanád Buddha-természeted. Tudni fogsz róla, hogy a pokolba kerültem-e, s veled vagyok-e mindig, vagy sem.

Ha olyan ember válik belőled, aki felismeri: a Buddha és tanítványa Bodhidharma, a saját szolgálói, akkor abba-hagyhatod a tanulást, és munkálkodhatsz az emberiségért. A Buddha negyvenkilenc évig tanított, s mindvégig nem tartotta szükségesnek, hogy egyetlen szót is szóljon. Neked tudnod kellene, miért. Ám ha nem tudod, és meg szeretné tudni, akkor óvakodj a meddő spekulációktól.

*Édesanyád,
Aki nem született,
És nem halt meg.*

Kelt szeptember elsején.

P. S. Buddha tanítása főként mások megvilágosodását szolgálta. Ha bármelyik módszeréhez ragaszkodsz, nem vagy különb egy tudatlan féregnél. A buddhizmusról nyolcvanezer könyvet írtak, s ha valamennyit elolvasva még mindig nem ismernéd fel saját természeted, akkor nem fogod megérteni ezt a levelet sem. Ez végakaratom.

55. A TEA-MESTER ÉS A MERÉNYLŐ

Egy Taiko nevű katona, aki a Tokugawa-korszak előtt élt Japánban, Cha-no-yut, teaszertartást tanult, e nyugalmat és elégedettséget esztétikusan kifejező művészet mesterétől, Sen no Rikyutól.

Ám Taiko harcostársa és segédje, Kato, úgy vélte, hogy fölöttese teaszertartás iránti lelkesedése az államügyek elhanyagolásával jár, ezért Sen no Rikyu meggyilkolására szánta el magát.

Úgy tett, mintha baráti látogatásra érkezett volna a mesterhez, aki meghívta egy teára.

Sen no Rikyu, aki nagy jártasságra tett szert a maga művészetében, egy szempillantás alatt kiismerte a katona szándékát, ezért felszólította őt, tegye le kint a kardját, mielőtt belépne a szertartás-terembe, mert, mint elmagyarázta, a Cha-no-yu magát a békés szándékot jelképezi.

Kato hallani sem akart erről.

– Katona vagyok – mondta –, és mindig velem van a kardom. Cha-no-yu ide vagy oda, nem teszem le.

– Rendben van, akkor hozza be a kardját, és ígyon egy kis teát – egyezett bele Sen no Rikyu.

Zubogott a víz a faszén tűzre tett teáskannában, melyet a mester egy hirtelen mozdulattal felborított.

Sziszegő gőz támadt, füst és pernye töltötte be a termet. A harcos rémülten kirohant.

Sen no Rikyu mentegetőzött:

– Az én hibám volt. Jöjjön vissza, és igyon egy kis teát. Itt van nálam a kardja, egészen belepte a hamu, megtisztítom, mielőtt visszaadnám.

Ebben a kínos helyzetben a katona ráébredt, hogy bajosan tudná megölni a tea-mestert, s így letett szándékáról.

56. IGAZ ÖSVÉNY

Ninakawát közvetlenül halála előtt meglátogatta Ikkyu zen mester.

– Vezessem Önt? – kérdezte Ikkyu.

– Egyedül érkeztem ide, és egyedül távozom. Milyen segítséget nyújthatna nekem? – vetette ellen Ninakawa.

– Ha azt gondolja, hogy valóban jön és megy, akkor ez az Ön tévedése. Hadd mutassam meg Önnek az igaz ösvényt, melyen nincs sem érkezés, sem távozás – válaszolta a vendég.

Szavaival Ikkyu olyan világosan mutatta az utat, hogy Ninakawa elmosolyodott, és meghalt.

57. A PARADICSOM KAPUI

Egy Nobushige nevezetű katona elment Hakuin-hoz, és a következő kérdést tette fel neki:

– Valóban létezik Paradicsom és pokol?

– Ki vagy te? – kérdezte Hakuin.

– Szamuráj vagyok – válaszolta a harcos.

– Te? Katona? – kiáltotta Hakuin. – Miféle uralkodó fogadna fel testőréül téged? Hiszen olyan a képed, mint egy koldusé!

Nobushige annyira feldühödött, hogy már-már kardot rántott, de Hakuin nem hagyta abba:

– Úgy, tehát kardod is van! Talán ahhoz sem elég éles, hogy levágd velem a fejemet.

Mikor Nobushige kihúzta pengéjét, Hakuin megjegyezte:

– Innen nyílnak a pokol kapui.

E szavakra a szamuráj, megértvén a mester tanítását visszadugta kardját a hüvelyébe, és fejet hajtott.

– És innen a Paradicsomé.

58. A KŐ-BUDDHA LETARTÓZTATÁSA

Egy kereskedő, aki ötven vég vásznat cipelt a vállán, a nap legmelegebb óráira megállt pihenni egy menedékháznál, mely előtt egy hatalmas kő-Buddha állt. A fáradt ember elaludt, s mire felébredt, eltűnt az áruja. Rögtön jelentette a dolgot az előjáróságon.

Egy O-oka nevű bíró kezdte vizsgálni az ügyet.

– Biztosan az a kő-Buddha lopta el az árut – döntött a bíró. – Az emberek jólétéről kellett volna gondoskodnia, de ő elmulasztotta szent kötelességét. Vegyétek őrizetbe!

A törvényszolgák letartóztatták a kő-Buddhát, és a bíróságra cipelték. Zajos tömeg követte a szobrot, kíváncsian várva, milyen ítéletet hoz a bíró.

Miután O-oka elfoglalta helyét a bírói székben, megszidta a hangoskodókat.

– riogy mertek így, nevetgélve és tréfálkozva megjelenni a tárgyaláson? Megsértettétek a bíróságot, ezért pénzbüntetést és elzárást szabok ki rátok.

Az emberek sietve mentegetőztek. A bíró ekkor így szólt:

– Büntetést kellene fizetnetek, de eltekintek tőle, ha három napon belül mindegyikőtök hoz egy vég vásznat a bíróságnak. Mindenki, aki elmulasztja ezt, börtönbe kerül.

Az egyik vég szövetben, melyet az emberek hoztak, a kereskedő rögtön felismerte saját áruját, s így könnyűszerrel le tudták leplezni a tolvajt. A kereskedő visszakapta portékáját, s az emberek is beszolgáltatott vásznaikat.

59. AZ EMBERISÉG KATONÁI

A japán sereg egyik hadosztálya gyakorlaton vett részt, s néhány tiszt úgy látta jónak, hogy Gasan templomában üsse fel főhadiszállását.

Gasan utasította a szakácsát:

– Kapják a tisztek is ugyanazt az egyszerű kosztot, mint amit mi eszünk.

Ez feldühítette a katonákat, akik megkülönböztetett bánásmódhoz szoktak.

Az egyikük Gasanhoz lépett, és így szólt:

– Mit gondol, kik vagyunk mi? Katonák vagyunk, és életünket áldozzuk a hazánkért. Miért nem bánik velünk ennek megfelelően?

Gasan keményen visszavágott:

– És mit gondol, *mi* kik vagyunk? Az emberiség katonái, a mi célunk minden érző lény megmentése!

Egy szamuráj fia, Zenkai, Edóba utazott, ahol egy magas rangú hivatalnok kísérője lett. Beleszeretett a hivatalnok feleségébe, ám kapcsolatuk lelepleződött. A fiú önvédelemből megölte a hivatalnokot, és megszökött az asszonnyal.

Később mindketten tolvajjá züllöttek, de a nő olyan kapzsi volt, hogy Zenkai megundorodott tőle, s végül elhagyta őt. Messzire utazott, Buzen tartományba, ahol vándor kolduló szerzetesnek állt.

Vezeklésül a múltjáért, Zenkai elhatározta, hogy valami jót is cselekszik életében. Mivel ismert egy veszélyes sziklahágót, mely már számos ember sérülését és halálát okozta, úgy döntött, fúr egy alagutat a hegy gyomrán keresztül.

Nappal élelmet koldult, éjjel az alagutat ásta, mely harminc év elteltével 700 méter hosszú, 6 méter magas, és 9 méter széles volt. Két évvel a munka befejezése előtt az általa levágott hivatalnok fia, aki gyakorlott kardforgató volt, rátalált Zenkaira, és elhatározta, hogy bosszút áll rajta.

– Készséggel megválok az életemtől – mondta Zenkai –, csak hadd fejezzem be ezt a munkát. Aznap, mikor elkészülök, megölhetsz engem.

A fiú tehát várni kezdte a napot. Több hónap telt el, és Zenkai még mindig ásott. A fiú belefáradt a tétlenségbe, és segíteni kezdett a munkában. Mikor már több mint egy éve dolgoztak, csodálat ébredt benne Zenkai erős akarata, és egyénisége iránt.

Végül elkészült az alagút. Az emberek használatba vehették, s biztonságosan utazhattak.

– Most üsd le a fejem – mondta Zenkai. – Elvégeztem a dolgom.

– Hogyan vághatnám le a saját mesterem fejét? – kérdezte fiatalabb társa, könnyekkel a szemében.

61. GUDO ÉS A CSÁSZÁR

Goyzei császár a zent tanulmányozta Gudo vezetésével. Egyszer azt kérdezte tőle:

– A zen szerint jelenlegi tudatom maga a Buddha. Igaz ez?

– Ha igent mondok, akkor azt hiszed, hogy érted, pedig nem így van. Ha nemet mondok, akkor ellentmondásba kerülök egy olyan ténnyel, melyet sokan tökéletesen jól értenek – felelte Gudo.

Egy másik napon a császár ezzel a kérdéssel fordult Gudóhoz:

– Hová kerül a megvilágosodott ember a halála után?

– Nem tudom – válaszolta Gudo.

– Miért nem? – kérdezte a császár.

– Mert még nem haltam meg – hangzott a válasz.

Az uralkodó habozott, hogy tovább kérdezősködjön-e ezekről a dolgokról, melyet elméje képtelen volt felfogni. Ekkor Gudo a padlót ütötte kezével, hogy felrázza ot. És a császár megvilágosodott!

Ettől kezdve az uralkodó még inkább tisztelte a zené és az idős mestert, akinek még azt is megengedte, hogy télvíz idején kalapot viseljen a palotában.

Mikor Gudo már nyolcvan éves is elmúlt, gyakran elaludt tanítás közben, s a császár ilyenkor csendesen visszavonult egy másik terembe, hogy szeretett tanítója élvezhesse a pihenést, melyre idős testének szüksége volt.

Egy nagyszerű japán harcos, Nobunaga, elhatározta, hogy megtámadja az ellenséget, habár csak tizedannyi embernek parancsolt, mint a másik fél. Ő maga biztos volt a győzelemben, katonái azonban kételkedtek.

Útközben megállt egy sintó szentélynél, és így szólt embereihez: – Miután meglátogattam ezt a szentélyt, feldobok egy pénzdarabot. Ha fej lesz, győzni fogunk; ha írás, akkor veszítünk. A sors kezében vagyunk.

Nobunaga belépett a szentélybe, és némán imádkozott. Majd kijött az embereihez, és feldobott egy érmét. Fej lett az eredmény. Katonáit úgy elkapta a harci láz, hogy könnyedén megnyerték a csatát.

Senki sem háríthatja el a sors kezét – mondta neki ütközet után a hadsegédje.

– Valóban nem – válaszolta Nobunaga, és megmutatta az érmét, melynek mindkét oldalára fejet nyomtak.

63. PUSZTÍTÁS

Egy alkalommal Gasan így oktatta követőit:

– Igazuk van azoknak, akik felemelik szavukat az ölés ellen, s meg akarják óvni minden öntudatra ébredt lény életét. Helyes, hogy még az állatokat és a rovarokat is védelmezik.

De mi a helyzet azokkal az emberekkel, akik az idejüket ütik agyon, vagy azokkal, akik a jólétet pusztítják el, vagy tönkreteszik a gazdaságot?

Nem lenne szabad elnéznünk nekik. És aki megvilágosodás nélkül tanít?

Ő a buddhizmust pusztítja.

64. KASAN VERÍTÉKE

Kasant felkérték, hogy vezesse a szertartást egy tartományi hűbérúr temetésén. Nyugtalan volt, mert korábban sohasem találkozott nagyurakkal, nemesekkel. Mikor megkezdődött a búcsúztatás, Kasant kiverte a veríték.

Visszatérése után összehívta a tanítványait, és beismerte előttük, hogy még nem alkalmas tanítónak, mert nem képes ugyanúgy eligazodni a hírnév világában, mint az eldugott templom falai között. Ezután Kasan lemondott, és egy másik mester tanítványa lett. Nyolc évvel később megvilágosodottan tért vissza egykori követőihez.

65. A LEGYŐZÖTT KÍSÉRTET

Egy fiatal asszony megbetegedett, és a halálán volt.

– Anyira szeretlek – mondta a férjének, – hogy nem akarok megválni tőled. Ne legyen dolgod más nővel. Ha ellenszegülsz, kísértetként fogok visszatérni, és véget nem érő csapásokat zúdítok rád.

Az asszony hamarosan meghalt. A férj három hónapig tiszteletben tartotta felesége utolsó kívánását, de aztán találkozott egy másik nővel, és beleszeretett. Eljegyezték egymást, készülődtek az esküvőre.

A volt férjnek, közvetlenül az eljegyzés után, minden éjjel megjelent egy kísértet, kárhóztatva őt, amiért megszegte az ígérését. A szellem igencsak éles eszű volt. Pontosán elmondta, mi történt a férfi és új kedvese között. Valahányszor a vőlegény ajándékkal lepte meg menyasszonyát, a kísértet részletes leírást adott róla, sőt a kettejük között zajló beszélgetéseket is elismételte, s ez annyira aggasztotta a férfit, hogy már aludni sem tudott. Valaki azt tanácsolta neki, hogy bajával forduljon a falu közelében élő zen mesterhez. A szerencsétlen, kétségbeesett ember végül hallgatott a szóra.

– Néhai feleséged szellemmé változott, és minderről tud, amit teszel – magyarázta a mester. – Bármit csinálsz, mondsz, és bármit adsz a kedvesednek, ő tud róla. Bizonyára nagyon okos, s valójában csodálnod kellene az ilyen kísértetet. Mikor legközelebb megjelenik, próbálj alkudozni vele. Mondd neki azt, hogy képtelen vagy bármit is eltitkolni előle, olyan sokat tud, és ha megválaszolja egyetlen kérdésedet, akkor ígéretet teszel az eljegyzés felbontására, s nem nőszülz meg többé:

– Mit kell kérdeznem tőle? – érdeklődött a férfi.

A zen mester így felelt:

– Végy egy jó maréknyi szójababot, s kérdezd meg tőle, pontosan hány szem bab van a kezében. Ha nem képes megmondani, akkor tudni fogod, hogy képzeleted terméke csupán, s nem fog zaklatni többet.

A következő éjjel, mikor a kísértet megjelent a férfi előtt, az hízelegni kezdett neki, monván, előtte nincs titok.

– Való igaz – válaszolta a jelenés –, még azt is tudom, hogy meglátogattad ma a zen mestert.

– S mert ilyen sokat tudsz, mondd meg nekem, hány szem bab van a kezemben! – szólította fel a férfi.

Nem volt ott többé semmiféle kísértet, aki válaszolhatott volna a kérdésre.

66. ÓFELSÉGE GYERMEKEI

Yamaoka Tesshu nemcsak a császár nevelője volt, hanem a kardvívás mestere, és a zen elmélyült tanulmányozója is.

Otthonában csavargóknak adott szállást, s csak egy rend ruhája volt, mert vendégei miatt nem tudott kilábalni a szegénységből.

A császárnak feltűnt, milyen kopott nevelőjének öltözete, s némi pénzt adott neki, hogy új ruhákat vehessen. A következő alkalommal, mikor Yamaoka megjelent, ugyanazokat a régi göncöket viselte.

– Mi lett az új ruháiddal, Yamaoka? – kérdezte a császár.

– Odaadtam a gyermekeinek, Felség – hangzott Yamaoka válasza.

67. MIT CSINÁLSZ! MIT BESZÉLSZ!

A mai, modern időkben rengeteg ostobaságot összehordanak a mesterekről és követőikről, arról, hogyan öröklik a mester tanítását a kedvenc tanítványok, azzal a megbízással, hogy adják tovább követőiknek az igazságot. Természetesen a zent így kellene átadni, szívtől-szívig, s ez a múltban valóban így volt.

Visszafogottság és alázat jellemezte a zent, nem pedig kinyilatkoztatások és követelések. Aki ilyen tanítást kapott, az sokszor még húsz évvel később is titokban tartotta. Amíg valaki saját szorultságában fel nem fedezte egy valódi mester közelségét, addig nem szerezhette tudomást arról, hogy átadták a tanítást, s még ilyenkor is, az alkalom teljesen természetesen adódott, a Tan magától találta meg az utat. Egy mester soha, semmilyen körülmények között sem állította azt, hogy „én vagyok X. Y. örököse.” Az ilyen kijelentés éppen az ellenkezőjét bizonyította volna.

Mu-nan zen mesternek csak egy utódja volt, Shoju. Miután Shoju befejezte zen tanulmányait, a mester beszélította a szobájába.

– Megöregedtem – mondta –, és amennyire én tudom, te vagy az egyetlen, aki továbbviszed a Tant. Íme, itt ez a könyv. Hét nemzedéken át adta tovább mester a mesternek, és magam is számos észrevételt fűztem hozzá, legjobb tudásom szerint. Ez a könyv nagyon értékes, és azért adom neked, hogy utódlásodat jelképezze.

– Ha a könyv valóban olyan értékes, helyesebb lenne, ha megtartanád – válaszolta Shoju. – Írott szavak nélkül kaptam tőled a zent, s én megelégszem vele úgy, ahogy most van.

– Tudom – mondta Mu-nan. – De akkor is, ez a könyv mestertől mesterig vándorolt hét emberöltőn keresztül, tehát őrizd meg, annak jelképeként, hogy részesültél a tanításban.

A két szerzetes történetesen egy szénszövő előtt beszélgetett, és abban a pillanatban, mikor Shoju a kezében érezte a könyvet, belökte a lángoló

széndarabok közé, mert nem talált élvezetet a birtoklásban.

Mu-nan, aki korábban sosem volt dühös, felordított:

– Mit csinálsz!

Shoju visszakiabált:

– Mit beszélsz!

68. „EGYHANGÚ” ZEN

Kakua a császárnál tett látogatása után eltűnt, senki sem tudja, mi lett vele. Ő volt az első japán, ember aki Kínában tanulmányozta a zent. Mivel azonban semmit sem adott tovább belőle – egyetlen hang kivételével – nem tartjuk számon, hogy ő hozta Japánba a zent.

Kakua Kínába ment, és elfogadta az igaz tanítást. Otléte során nem utazgatott, hanem állandó meditációba merülve élt egy távoli hegyvidéken. Minden esetben, mikor rátaláltak az emberek, és tanítást kértek tőle, szólt néhány szót, majd átköltözött a hegy másik részére, ahol nem volt olyan könnyű megtalálni.

A császár akkor szerzett tudomást Kakuáról, mikor a mester visszatért Japánba. Az uralkodó arra kérte őt, adjon zen-tanítást, a maga és alattvalói épülésére.

Kakua némán megállt a császár színe előtt. Köntöse redőiből előhúzott egy fuvolát, és egyetlen rövid hangot fújta rajta. Majd udvariasan fejet hajtott, és eltűnt.

69. A LENYELT BŰNJEL

Egy napon úgy hozták a körülmények, hogy Fugai soto-zen mesternek és követőinek vacsorája nem készült el időben.

A szakács sietve fogta görbe kését, kiszaladt a kertbe, és levagdalta a növények friss csúcsait. Összedarabolta őket, és levest főzött belőlük, ám nem vette észre, hogy a nagy kapkodásban egy kígyó darabja is a zöld közé keveredett.

Fugai tanítványai úgy vélték, még sohasem ettek ilyen jó levest. Mikor azonban maga a mester találta meg tányérján a kígyó fejét, hívatta a szakácsot.

– Hát ez meg micsoda? – vonta kérdőre őt, magasra emelve a bűnjelet.

– Ó köszönöm, mester – felelte a szakács, miközben elvette a falatot, és gyorsan lenyelte.

70. A LEGÉRTÉKESEBB DOLOG A VILÁGON

Egy kínai zen mesternek, Sozannak, az alábbi kérdést tette föl egyik tanítványa:

– Mi a legértékesebb dolog a világon?

– Egy döglött macska feje – felelte a mester.

– Miért egy döglött macska feje a legértékesebb dolog a világon? – kérdezte a tanítvány.

– Azért, mert senki sem tudja megmondani, mennyi az ára – hangzott a válasz.

71. HALLGATNI ARANY

A tendai-irányzat tanulói meditációs gyakorlatokat folytattak, mielőtt még a zen elterjedt volna Japánban. Négyen közülük, testi-lelki jóbarátok, megfogadták egymásnak, hogy hét napig némák lesznek.

Az első napon mindannyian csendben maradtak. Meditációjuk szerencsésen indult, de amikor beköszöntött az éjszaka, s az olajlámpások fénye elhalványult, egyikük nem bírta megállni, hogy oda ne kiáltson a szolgának:

– Gondoskodj a lámpákról!

A második tanítvány meglepődött, hogy az első beszélni hallja. – Egy mukkot sem szabad szólnunk – jegyezte meg.

– Mindketten ostobák vagytok, miért szólaltatok meg? – kérdezte a harmadik.

– Én vagyok az egyetlen tanítvány, aki még nem beszélt – zárta le a vitát a negyedik.

72. AZ OSTOBA ÚR

Két zen tanító, Daigu és Gudo meghívást kaptak egy urasághoz. Mikor megérkeztek, Gudo így szólt a házigazdához:

– Természetednél fogva bölcs vagy, és veled született képességed van a zen tanulmányozásához.

– Marhaság – vetette közbe Daigu. – Miért hízelegsz ennek a fafejnek? Lehet hogy nagy úr, de fogalma sincs a zenről.

Így történt, hogy az uraság nem Gudónak épített templomot, hanem Daigunak, és vele tanulmányozta a zent.

73. A TANÍTÁS TOVÁBBADÓI

A zen követői fogadalmat tesznek, hogy akkor sem mondanak le a zen tanulásáról, ha mesterük megöli őket. Szokás szerint megvágják egyik ujjukat, és vérükkel pecsételik meg az elhatározást. Egy idő múlva az eskü puszta formalitássá vált, s így azt a tanítványt, aki Ekido kezétől lelte halálát, mártírnak tüntették fel.

Ekidóból szigorú mester lett, tanítványai tartottak tőle. Egyikük, akinek az volt a dolga, hogy gongütésekkel jelezze az időt, elmulasztotta kötelességét, mert tekintetét magára vonta egy gyönyörű lány, aki a templomkapu előtt haladt el. Ebben a pillanatban Ekido, aki közvetlenül a tanítvány háta mögött állt, ráhúzott a botjával, és az ijedtség megölte a fiút.

Mikor a tanítvány gyámja tudomást szerzett az esetről, rögtön fölkereste Ekidót, s mert tudta, hogy a mester nem hibáztatható, megdicsérte őt a kemény leckéért. Ekido pontosan úgy viselkedett, mintha neveltje életben lenne még.

A történetek után a mester több mint tíz olyan követőt nevelt, akik megvilágosodtak, és továbbadták a Tanítást – ami szokatlanul magas szám.

74. JÓ ÚTRA TÉRÉS

Ryokan a zen tanulmányozásának szentelte életét. Egy napon tudomására jutott, hogy unokafivére, a rokoni intelmek ellenére, egy kurtizánra költi a pénzét. Minthogy ez az unokaöcs vette át Ryokan helyét a családi birtok igazgatásában, s az a veszély

fenyegetett, hogy eltékozolja a vagyont, a hozzátartozók felkérték a mestert, csináljon valamit.

Ryokannak sokat kellett utaznia, hogy meglátogathassa a tékozló fiút, akivel már régóta nem találkozott.

Úgy tűnt, az unokaöcs örül, hogy viszontláthatja nagybátyját, és meghívta őt, maradjon náluk éjszakára.

A mester egész éjjel meditált. Mikor reggel indulni készült, így szólt a fiatalemberhez: – Bizonyára nagyon öreg vagyok már, hogy ennyire reszket a kezem. Segítenél megkötni a szalmapapucsom szíját?

Az unokaöcs szívesen segített.

– Köszönöm – mondta búcsúzóul Ryokan. – Lásd, az ember napról napra öregebb és elesettebb lesz. Nagyon vigyázz magadra!

Ezután távozott, egy szóval sem említve a kurtizánt, vagy a rokonság panaszait. Ám ettől a naptól fogva az unokaöcs felhagyott a pazarlással.

75. TEMPERAMENTUM

Egy zen tanítvány meglátogatta Bankeit, és elpanaszolta neki:

– Mester, az én temperamentumom fékezhetetlen. Hogyan változtathatnék ezen?

– Nagyon különös dologra tettél szert – jegyezte meg Bankei. – Lássuk csak, mid van!

– Most rögtön nem tudom megmutatni neked – felelte a tanítvány.

– Hát mikor tudod? – kérdezte Bankei.

– Váratlanul jelentkezik – mondta a vendég.

– Akkor – vonta le a következtetést a mester – ez nem lehet az igazi természeted. Ha az lenne, bármikor meg tudnád mutatni nekem. Mikor megszületted nem rendelkezted vele, és a szüleidtől sem kaptad. Gondolkodj ezen!

76. KŐ-TUDAT

Hogen, a kínai zen tanító, egyedül élt egy kis vidéki templomban. Egy alkalommal négy szerzetes jelent meg nála, és megkérdezték, rakhatnak-e tüzet a kertjében, hogy melegedjenek.

A mester hallotta, hogy fahordás közben a szubjektivitásról és az objektivitásról vitatkoznak. Csatlakozott hozzájuk, és megkérdezte:

– Itt van ez a nagy kő. Mit gondoltok, ez kívül vagy belül van-e a tudatotokon?

Az egyik szerzetes így felelt:

– A buddhista nézet szerint minden a tudat objektivációja, tehát azt mondanám, hogy a kő a tudatomon belül van.

– Igencsak nehéznek érezheted a fejed – jegyezte meg Hogen –, ha egy akkora követ cipelsz berne, mint ez itt.

77. NE RAGASZKODJATOK A PORHOZ

Zengetsu a Tang-dinasztia idején élt kínai mester a következő tanácsokat írta tanítványainak:

A világban élni, és mégsem tapadni a világ porához, ez a valódi zen tanítvány útja.

Más ember jótettét látva, bátorítsd magad a példa követésére. Más ember vétségéről hallva, ne kövesd el te is ugyanazt.

Még ha magad vagy is egy sötét szobában, viselkedj úgy, mintha nemes vendéged lenne. Fejezd ki érzelmeidet, de csak oly mértékben, hogy megfeleljen igaz természetednek.

A szegénység: kincsed. Sose cseréld el könnyű életre.

Lehet, hogy valaki bolondnak tűnik, pedig nem az. Talán csak gondosan óvja bölcsességét.

Az erények az önfegyelem gyümölcsei, nem hullanak maguktól az égből, mint az eső meg a hó.

Minden erény alapja a szerénység. Hagyd, hogy szomszédaid előbb fedezzenek fel téged, mint ahogy te bemutatkozol nekik.

A nemes szív sohasem tolakszik előtérbe. Szavai olyanok, mint ritka ékkövek: csak néha láthatók, és rendkívül értékesek.

A becsületes tanítványnak minden nap szerencsés. Múlik az idő, de ő lépést tart vele. Nem rendíti meg sem dicsőség, sem szegény.

Magadat bíráld, sose mást. Ne vitatkozz arról, mi helyes, és mi nem. Néhány dolgot, bár helyénvalóak, nemzedékeken át helytelennek véltek. Mivel az egyenes viselkedés értékét esetleg csak évszázadokkal később ismerik fel, szükségtelen azonnali megbecsülésre törekedni.

Értelmesen élj, a tettek eredményét hagyd a világegyetem nagy törvényére. Töltsd minden napodat békés szemlélődésben.

78. IGAZI JÓLÉT

Egy gazdag ember megkérte Sengait, hogy írjon valamit, ami biztosítja a család jólétének folyamatoságát, és kincsként adható tovább nemzedékről nemzedékre.

Sengai kerített egy nagy ív papirost, és ráírta:

„Az apa meghal, a fia meghal, az unokája meghal.”

A gazdag ember méregbe jött:

– Arra kértelek, hogy írjal valamit a családom boldogsága érdekében! Miért űzöl tréfát velem?

– Nem állt szándékomban tréfálni – magyarázta Sengai. – Ha a fiad előbb halna meg, mint te, ez nagy fájdalmat okozna neked. Ha az unokád halna meg korábban, mint a fiad, mindkettőtöknek megszakadna a szíve. Ha a családod tagjai nemzedékeken keresztül az általam leírt sorrendben távoznak a világból, akkor ez az élet természetes rendje szerint történik. Én ezt nevezem igazi jólétnek.

79. A FÜSTÖLŐ-TARTÓ

Egy Kame nevű nagaszaki asszony azon kevesek közé tartozott, akik füstölő-tartók készítésével foglalkoztak Japánban. Az ilyen edény művészi munka, melyet csak teázókban vagy családi sírboltok előtt szoktak felállítani.

Kame, akinek apja is ugyanezt a mesterséget űzte egykor, nem vetette meg az italt, emellett dohányzott is, és idejét többnyire férfiak társaságában töltötte. Mindig, ha egy kis pénzhez jutott, lakomát adott, melyre művészeket, költőket, ácsokat, munká-

sokat hívott meg, sokoldalú, sok foglalkozású embereket, és körükben alakította ki művészi terveit.

Kame rendkívül lassan alkotott, de ha befejezte művét, az mindig mesterdarabnak bizonyult. Füstölő-tartóit kincsként őrizték olyan otthonokban, melyek asszonynépe sohasem ivott, nem dohányzott, és nem találkozott kötetlenül férfiakkal sem.

Egyszer Nagaszaki polgármestere felkérte Kamét, tervezzen neki egy füstölő-tartót. Az asszony majdnem fél évig halogatta a dolgot, de akkor a polgármester, akit az idő tájt neveztek ki egy távoli város hivatalába, meglátogatta őt, és sürgette, lásson munkához.

Kame végül ihletett kapott, és megalkotta a kért művet. Mikor elkészült, egy asztalra tette, és hosszsan, figyelmesen szemlélte a füstölő-tartót. Rágyújtott, iszogatott előtte, mintha baráti társaságban lenne, s naphosszat nézegette.

Végül felkapott egy kalapácsot és darabokra zúzta. Látta, hogy műve nem éri el a szelleme által megkövetelt tökéletességet.

80. VALÓDI CSODA

Mikor Bankei a Ryumon-templomban prédikált, a shinshu-irányzat egyik papja, aki a Szeretet Buddhája nevének ismételtetésétől remélte a megváltást, irigylve a mester nagy hallgatóságát, vitára akarta hívni őt.

Bankei éppen egy fejtegetés kellős közepén tartott, mikor a pap megjelent, s olyan kavarodást okozott, hogy a mester, előadását félbeszakítva megkérdezte, miért zajonganak.

– Irányzatunk alapítójának – dicsekedett a pap – olyan csodálatos ereje volt, hogy mikor felemelt egy ecsetet a folyó egyik partján, és a segédje feltartott egy papírlapot a másikon, a mester rá tudta írni Amida szent nevét a levegőn keresztül. Te is képes vagy ilyen csodára?

Bankei foghegyről odavetette: – Talán a ti csalótok meg tudja csinálni ezt a trükköt, de a zennek nem ez a módszere. Az én csodám az, hogy mikor éhes vagyok, eszem, mikor szomjas vagyok iszom.

81. CSAK MFNJ ALUDNI

Három nappal Tekisui halála előtt Gasan ott ült mestere ágyánál, aki már utódjául választotta őt.

Nemrégiben leégett a templom, és Gasan az újjáépítésén szorgoskodott. Tekisui megkérdezte tőle:

– Mit fogsz csinálni, miután felépítetted a templomot?

– Ha meggyógyultál, azt szeretnénk, hogy ott tarts beszédet.

– Tegyük fel, hogy nem élek addig?

– Akkor majd kerítünk valaki mást.

– De tegyük fel, hogy nem találtok?

– Ne kérdezz butaságokat! – csattant fel Gasan. – Csak menj aludni.

82. SEMMI SEM LÉTEZIK

Yamaoka Tesshu fiatal zen tanítványként sorra látogatta a mestereket. Eljutott Dokuonhoz is, aki Shokuban élt.

Mivel szerette volna megmutatni, hol tart a megvalósításban, így szólt:

– A tudat, a Buddha és az érző lények végül is nem léteznek. A jelenségek valódi természete az üresség. Nincs megvalósítás, nincs káprázat, nincs bölcs, és nincs középszerű ember. Nem létezik átadás, és nincs mit kapni.

A csendesen pöfékelő Dokuon nem szólt semmit, csak hirtelen ráhúzott Yamaokára a bambuszpipájával. A fiatalember feldühödött.

– Ha semmi sem létezik – érdeklődött a mester –, akkor honnan származik ez a harag?

83. AKI NEM DOLGOZIK, NE IS EGYÉK

Hyakujo, kínai zen mester még nyolcvan éves korában is együtt dolgozott tanítványaival, gondozta a parkot, rendben tartotta a kertet, metszette a fákat.

A tanítványok sajnálattal nézték a keményen dolgozó idős mestert, de tudták, hogy nem hallgatna rájuk, s nem hagyná abba a munkát, ezért inkább eldugták a szerszámaikat.

Aznap Hyakujo nem evett. Másnap sem, a rákövetkezően sem

– Lehet, hogy dühös, amiért eldugtuk a szerszámaikat – gondolták a tanítványok. – Jobb lenne, ha visszatennénk őket.

Aznap, mikor megcselekedték, a mester ugyanúgy dolgozott és evett, mint azelőtt. Este így intette őket:

– Aki nem dolgozik, ne is egyék.

84. IGAZ BARÁTSÁG

Sok ideje már, hogy élt Kínában két jóbarát. Az egyik ügyesen hárfázott, a másik értő füllel hallgatta muzsikáját.

Mikor a hárfás játéka vagy éneke hegyet idézett, hallgatója megjegyezte: – Látom a hegyet magunk előtt.

Mikor a hárfás játéka vizet idézett, hallgatója gyakran felkiáltott: – Íme, egy rohanó patak!

A műértő társ azonban megbetegedett, és meghalt. Barátja elszakította a hárfa húrjait, s nem játszott többé. Ettől az időtől kezdve a hárfahúrok elszaggatása a szoros barátságot jelképezi.

85. IDEJE A MEGHALÁSNAK

Ikkyu zen mester, már kölyök korában is nagyon eszesnek bizonyult. Tanítójának volt egy drága teácsészéje, ritka, antik darab. Úgy esett, hogy Ikkyu eltörte ezt a csészét, és rettentő zavarba jött. Meghallván mestere lépteit, a háta mögé dugta a cserepeket. Mikor a tanító megjelent, Ikkyu megkérdezte tőle: – Miért kell az embereknek meghalniuk?

– Ez természetes dolog – magyarázta az idősebb férfi. – Mindennek meg kell halnia, s csak bizonyos ideig élhet.

Ikkyu ekkor elővette a törött csészét, és így szólt:

– Az Ön csészéjének ideje lejárt.

86. AZ ELEVEN BUDDHA ÉS A KÁDÁR

A zen mesterek egy félreeső szobában adnak egyéni útmutatást, ahová senki sem lép be, míg együtt van mester és tanítvány.

Mokurai, a kiotói Kennin-templom zen mestere szívesen beszélgetett kereskedőkkel és újságírókkal, éppúgy, mint tanítványaival. Egy bizonyos kádár, aki alig tudott írni-olvasni, gyakran tett fel ostoba kérdéseket Mokurainak, majd megivott egy csésze teát, és távozott.

Egy napon, mikor a kádár éppen Mokurainál tartózkodott, a mester egyéni útmutatást kívánt adni egyik tanítványának, s ezért arra kérte vendégét, várakozzék egy másik szobában.

– Úgy tudom, te eleven Buddha vagy – vetette ellen a kádár. – Még a templom kő-Buddhái sem utasítják el soha azt a rengeteg embert, akik összegyűlnek színek előtt. Miért kellene éppen engem kizárni a körükből?

Mokurai kénytelen volt kimenni, hogy találkozhasson tanítványával.

87. A TANÍTVÁNYOK HÁROM FAJTÁJA

A Tokugawa-időszak végén élt egy Gettan nevű zen mester, aki gyakran mondogatta:

– A tanítványoknak három fajtája van: azok, akik továbbadják a zent másoknak, azok, akik gondozzák a templomokat és a szentélyeket, s vannak olyanok is, akik legfeljebb rizsestarisznyának vagy ruhafo-gasznak jók.

Gasan hasonló véleményének adott hangot. Amikor Tekisui vezetésével tanult, mestere nagyon szigorú volt hozzá, néha meg is verte. Más tanítványok nem bírták az ilyesfajta nevelést, és távoztak. Gasan maradt, mondván: „A gyenge tanítvány a mester befolyását hasznosítja, a közepes tanítvány a kedvességét csodálja, a kiváló tanítvány megerősödik a keze alatt.”

88. HOGYAN IRJUNK KINAI VERSFI

Egy ismert japán költőt megkérdeztek, hogyan lehet kínai verset írni.

– A szokásos kínai költemény négy soros – magyarázta. – Az első sor tartalmazza a bevezetést, a második ennek a folytatása; a harmadik sor elfordul eddigi témájától és újat kezd; a negyedik pedig egységbe foglalja az első hármat. Egy népszerű japán dal így szemlélteti ezt:

*A kiotói selyemkereskedőnek két lánya van.
A nővérke húsz, a húgocska tizennyolc éves.
Egy katona ejthet halálos sebet a kardjával,
Ám e két lány a szemével pusztítja a férfiakat.*

89. ZEN PÁRBESZÉD

A zen mesterek fejlesztik tanítványaik kifejező-készségét. Két zen templomban egy-egy fiúcska nevelkedett. Az egyik gyermek, mikor reggelente zöldségért ment, találkozni szokott a másikkal az úton.

– Hová mész? – kérdezte az első.

– Ahová a lábam visz – felelte a második.

A válasz zavarba ejtette az első gyermeket, aki tanítójához fordult segítségért. – Holnap reggel – mondta neki a mester –, mikor találkozol azzal az emberkével, tedd fel neki ugyanazt a kérdést. Ugyanazt fogja válaszolni ő is, és akkor kérdezd meg tőle: „Tegyük fel, hogy nincs lábad, akkor hová mész?” Ez majd zavarba hozza őt.

Másnap reggel a két gyermek ismét találkozott.

– Hová mész? – kérdezte az első.

– Ahová a szél fúj – válaszolta a második.

Ez ismét kifogott az öcskösön, aki vereségét elpanaszolta mesterének.

– Kérdezd meg tőle, hová megy, ha nem fúj a szél – tanácsolta a mester.

A következő napon a gyermekek harmadszor is találkoztak.

– Hová mész? – kérdezte az egyik.

– Megyek a piacra zöldségért – felelte a másik.

90. AZ UTOLSÓ BARACK

Tangen gyermekkorától Sengainál tanult. Húsz éves korában ott akarta hagyni őt, hogy összehasonító tanulmányokat folytasson más mestereknél, de Sengai nem járult hozzá. Minden alkalommal, mikor Tangen előállt az ötlettel, kapott egy barackot a fejére.

Végül Tangen megkérte egyik idősebb hittestvérét, hízelegje ki Sengaitól az engedélyt. A szerzetes teljesítette a megbízatást, majd szólt Tangennek:

– Sikerült. Elintéztem neked, hogy most rögtön megkezdhesd zarándokutadat.

Tangen ment, hogy megköszönje Sengainak az engedélyt. A mester válaszul ismét barackot nyomott a fejére.

Mikor Tangen elmesélte idősebb társának a történeteket, az így felelt: – Mi lehet a baj? Sengainak nincs joga hozzá, hogy meggondolja magát, miután megadta az engedélyt. Megyek, megmondom neki.

– Nem másítottam meg a szavam – mondta Sengai, – csak még egy utolsó barackot akartam adni a fejére, mert megvilágosodottként fog visszatérni, és én nem dorgálhatom meg többé.

91. BANZO PENGÉJÉNEK ÍZE

Matajuro Yagyū egy híres kardforgató fia volt. Atyja, aki úgy vélte, hogy a fiú túlságosan közepeszerű ahhoz, hogy reménye legyen a mesterfok elérésére, kitagadta őt.

Így esett, hogy Matajuro felment a Futara-hegyre, és felkereste a híres vívómestert, Banzót. Ám ő is csak megerősítette az atyai ítéletet. – A vezetésemmel kívánja kitanulni a kardforgatást? – kérdezte Banzo. – Ön nem üti meg a mértéket.

– De ha keményen dolgozom, akkor hány év alatt lehet belőlem mester? – erősködött az ifjú.

– Egész hátralevő élete kell hozzá – felelte Banzo.

– Nem tudok olyan sokáig várni – magyarázta Matajuro. Bármilyen nehézség elviselésére kész vagyok, csak Önnél tanulhassak. Ha odaadó szolgája lennék, mennyi ideig tartana?

– Nagyjából tíz évig – enyhült meg a mester.

– Apám egyre idősebb, hamarosan gondját kell viselnem – folytatta Matajuro. – Ha sokkal keményebben gyakorolok, akkor merényi időre lesz szükségem?

– Talán úgy harminc évre – mondta Banzo.

– Miért van ez? – kérdezte Matajuro – Flóször tíz évet mondott, most meg harmincat. Bármilyen nehézséget kiállok, hogy a lehető legrövidebb idő alatt mesterré válhassak.

– Nos, ebben az esetben – válaszolta Banzo – hetven évig kell nálam maradnia. Akinek olyan sürgős az eredmény, mint Önnek, az aligha tanul gyorsan.

– Rendszerben van – jelentette ki a fiú, mert megértette, hogy türelmetlensége miatt kapta a dorgálást. – Elfogadom.

Banzo közölte Matajuróval, hogy soha ne beszéljen a kardvívásról, és hozzá se nyúljon a pengéhez. A tanítvány főzött a mesterre, megvetette az ágyát, mosogatott, tisztán tartotta az udvart, törődött a kerttel, és mindezt anélkül, hogy kardforgatóvá nevelése szóba került volna.

Három év telt el, és Matajuro egyre csak dolgozott. Szomorú volt, ha a jövőjére gondolt, mert még el sem kezdte tanulni a művészetet, melyre az életét tette fel.

Ám egy napon Banzo a tanítvány háta mögé lopódzott, és fakardjával szörnyű csapást mért rá. Másnap, mikor Matajuro rizst főzött, Banzo ismét rárontott váratlanul.

Ezt követően Matajurónak éjjel-nappal ki kellett védenie a meglepetésszerű támadásokat. Nem volt a napnak olyan pillanata, mikor megfélemezhetett volna Banzo pengéjének ízéről.

Matajuro olyan gyorsan tanult, hogy gyakran csalt mosolyt mestere arcára, és hamarosan Japán legkiválóbb kardforgatója lett belőle.

92. PISZKAVAS-ZEN

Hakuin gyakran mesélt követőinek egy idős aszszonyról, akinek teaüzlete volt, és dicsérte őt zen tudásáért. A tanítványok nem hittek neki, és elmentek az üzletbe, hogy saját szemükkel győződjenek meg az igazságról.

A nő akárhányszor látta közeledni őket, mindig azonnal meg tudta mondani, teáért jöttek-e, vagy zen jártasságát próbára tenni. Az első esetben szívélyesen kiszolgált a vendégeit, az utóbbiban intett nekik, hogy jöjjenek be a paraván mögé. Mikor engedelmeskedtek, hirtelen nagyot sózott rájuk a piszkavassal.

Tíz közül kilenc tanítvány nem tudta elkerülni a verést.

93. A MESÉLŐ ZENJE

Encho híres mesélő volt. Szerelmi történetei megindították a közönség szívét, mikor pedig háborús kalandokat adott elő, hallgatói úgy érezték, mintha maguk is ott lennének a csatamezőn.

Egy napon Encho találkozott Yamaoka Tesshuval, aki világi hívő létére szinte kész zen mester volt már. – Úgy tudom – jegyezte meg Yamaoka –, hogy te vagy a legjobb történetmondó az országban, s kedved szerint nevelteted, vagy ríkatod meg az em-

bereket. Mondd el kedvenc történetemet az őszibarack fiúról. Mikor kicsi voltam, és anyám mellett aludtam, gyakran mesélte nekem ezt a legendát, és én már a felénél elszunnyadtam Mondd el ezt a történetet pontosan úgy, ahogy anyám szokta.

Encho meg sem merte próbálni, mert a tanulás-hoz időre volt szüksége. Néhány hónappal később elment Yamaokához, és így szólt: – Kérlek, adj rá lehetőséget, hogy elmondhassam neked a történetet.

– Majd máskor – tért ki Yamaoka.

Encho fájdalmasan csalódott. Tovább gyakorolt, és ismét próbát tett. Yamaoka sokszor elutasította. Mikor Encho beszélni kezdett, Yamaoka mindig megállította, mondván: – Még nem hasonlítasz az édesanyámra.

Enchónak öt évébe tellett, hogy el tudja mondani Yamaokának a legendát úgy, ahogy régen az édesanyja tette.

Így adta tovább Yamaoka a zent Enchónak.

94. ÉJFÉLI KIRÁNDULÁS

Számos tanítvány gyakorolta a meditációt Sengai mester vezetésével. Egyiküknek az volt a szokása, hogy éjszaka felkelt, átmászott a templomfalon, és a városkába ment, egy kellemes kiruccanásra.

Sengai a hálóterem ellenőrzésekor észrevette, hogy ez a tanítvány hiányzik, és megtalálta a magas széket is, melyet a fal megmászásához szokott használni a fiú. Sengai odébb tette a széket, és ő maga állt a helyére.

Mikor az éji vándor visszatért – nem sejtve, hogy Sengai a „szék” – lábával a mester fejére lépett,

és beugrott a kertbe. Miután észrevette, hogy mit tett, halálra rémült.

Sengai megjegyezte: – Nagyon hűvös van kora hajnalban. Vigyázz, meg ne fázz magad is.

A tanítvány nem tett több éjszakai kirándulást.

95. LEVÉL EGY HALDOKLÓHOZ

Bassui az alábbi levelet írta egyik tanítványának, aki a halálán volt:

„Tudatod lényege nem született, s így nem halhat meg soha. Nem létező dolog, mely mulandó. Nem üresség, mely pusztá úr. Nincs sem színe, sem formája. Nem élvez gyönyört, és nem érez fájdalmat.

Tudom, hogy nagyon beteg vagy, és jó zen tanítványként, méltósággal nézel szembe a kórral. Lehet, hogy nem tudod pontosan, ki szenved, de kérdezd meg magadtól:

Mi a lényege ennek a tudatnak? Csak erre gondolj. Többre nem lesz szükséged. Ne vágyj semmire. Elmúlásod, mely nem valóságos, szétolvad, mint egy hópehely a tiszta levegőben.”

96. EGY CSEPP VÍZ

Egy Gisan nevű zen mester megkérte egyik fiatal tanítványát, hozzón neki egy vödör vizet, lehűteni a fürdőjét. A tanítvány, miután teljesítette a kérést, a kevéske maradékot kiöntötte a földre.

– Te tökfilkó! – szidta a mester. – Miért nem adtad a maradék vizet a növényeknek? Milyen jognon

pocsékolsz el akár egyetlen cseppet is ebben a templomban?

A fiatal tanítvány abban a pillanatban megvalósította a zent. Nevét Tekisuiru változtatta, ami anynyit tesz: egy csepp víz.

97. A VAK LÁMPÁSA

A régi Japánban bambuszból és papírból készített lámpásokat használtak, melyekben gyertya égett. Egy vak embernek, aki a barátjánál járt látogatóban egyik este, följánlottak egy lámpást, hogy a hazaútra vigye magával.

– Nincs szükségem lámpára – mondta a vak. – Nekem mindegy, sötét van-e, vagy világos.

– Tudom, hogy az út megtalálásához nincs rá szükséged – válaszolta a barátja – de ha nincs nálad, beléd ütközhet valaki. Vidd tehát magaddal.

A vak elindult a lámpással, és alig ment pár lépést, mikor valaki egyenesen belészaladt.

– Vigyázz, hova lépsz! – kiáltotta oda az idegennek. – Nem látod ezt a lámpát?

– Kialudt a gyertyád, testvér – felelte az ismeretlen.

98. NEM-RAGASZKODÁS

Kitano Gempo, az Eihei-templom apátja kilencvenkét éves volt, mikor 1933-ban elhunyt. Egész életében arra törekedett, hogy ne ragaszkodjon semmihez. Húszéves korában, vándor kolduló szerzetesként találkozott egy utazóval, aki történetesen

dohányzott. Amint együtt sétáltak lefelé egy hegyi ösvényen, megálltak pihenni egy fa alatt. Útitársa dohánnal kínálta Kitanót, aki el is fogadta azt, mert nagyon éhes volt.

– Milyen kellemes dolog a dohányzás – jegyezte meg. Az utazó odaadta neki tartalék pipáját és dohányát, majd elváltak.

Kitano így vélekedett: „Az ilyen kellemes dolgok megzavarhatják a meditációt. Mielőtt túlzásba vinném, most rögtön abbahagyom.” Eldobta hát a pipát és a dohányt is.

Huszonhárom éves korában az I-King-et, a világmindenség legmélyebb tanítását tanulmányozta. Tél volt, és melegebb ruhákra lett volna szüksége. Mesterének, aki száz mérföldre lakott tőle, megírta, miben szűkölködik, és a levél kézbesítését rábízta egy utazóra. A végére járt már a tél, de nem kapott választ, és a ruhák sem érkeztek meg. Ekkor Kitano az I-King bölcs jövőbelátásához folyamodott, mely könnyű a jóslás művészetét is tanítja. Meg akarta tudni, eljutott-e a levél a címzetthez, és úgy találta, nem. Később kapott egy levelet mesterétől, melyben nem esik szó ruhákról.

– Ha ilyen pontos meghatározó munkát tudok végezni az I-Kinggel, akkor el fogom hanyagolni a meditációm – vélte Kitano. Így történt, hogy nem foglalkozott tovább ezzel a csodálatos tanítással, és soha többé nem folyamodott erőihez.

Huszonnyolc éves korában kínai kalligráfiát és költészetet tanult. Olyan jártasságot szerzett e művészetekben, hogy mestere megdicsérte őt. Kitano eltöprengett: „Ha most nem hagyom abba, akkor költő lesz belőlem, s nem zen mester.” Így hát nem írt többé verset.

99. TOSUI ECETJE

Tosui volt az a zen mester, aki otthagyta a templomok formalizmusát, hogy egy híd alatt éljen, koldusok között. Mikor már nagyon öreg volt, egy barátja segített neki, hogy koldulás nélkül kereshesse meg mindennapi kenyerét. Megmutatta Tosuinak, hogyan gyűjthet rizst, és készíthet belőle ecetet. A zen mester haláláig ezt a foglalkozást űzte.

Miközben ecetet gyártott, az egyik koldus adott neki egy Buddhát ábrázoló képet. Tosui felakasztotta a művet kunyhója falára, és mellé tett egy táblát, a következő felirattal:

„Amida Buddha úr, ez az aprócska szoba nagyon szűk. Megszállhat benne átutazóként, de ne higgye, hogy arra kérem Önt, segítsen újra megszületnem a Paradicsomában.”

100. A NÉMA TEMPLOM

A félszemű Shoichi, a szikrázóan világos szellemű zen mester a Tokofu-templomban oktatta híveit.

Éjjel-nappal csend honolt az egész épületben, nem hallatszott egyetlen hang sem. A mester felhagyott még a szútrák recitálásával is, és követőinek sem volt más dolga, mint a meditáció.

Mikor Shoichi távozott a világból, egy idős asszony a szomszédban meghallotta a csengettyűket, és a szútrákat mormoló szerzetesek hangját.

Ebből tudta meg, hogy a mester meghalt.

Buddha szavai: Királyok és uralkodók rangját nem becsülöm többre, mint a porszemet.

Az aranykincseket, drágaköveket megannyi téglának és kavicsnak tekintem.

A legfinomabb selyemköntösök szakadt rongyok nekem.

Világok milliárdjai egy gyümölcs magvai számomra, és India legnagyobb tava: egy olajcsepp a lábamon. A világ tanításairól látom, hogy mágusok varázslata. A felszabadulás legmagasabb eszméjéről felismerem, hogy álombeli aranybrokát, s a megvilágosodottak szent ösvényét úgy tekintem, mint a szem tükrében felbukkanó virágokat. A meditáció hegytömbként tűnik elém, s a Nirvána olyan, mint egy nappali álom. Jó és rossz megkülönböztetését egy sárkány kígyózó táncának látom, a hitvallások apályát és dagályát pedig üledéknek, mit a négy évszak hagyott.